

laikui
lietuviams

4

1971 BALANDIS

KUNIGAI IR KUNIGYSTĖ	Juozas Vaišnys, S. J.	111
PAŽINTI KRISTŲ SAVYJE IR SAVE KRISTUJE	Nina Gailiūnienė	113
PASAULĖŽIŪRINĖ BAZĖ — KRIKŠČIONIŠKOSIOS VEIKLOS RODYKLĖ	A. Paškus	118
ŽVILGSNIS Į MENĄ	Feliksas Jucevičius	125
EILĖRAŠČIAI	Amado Nervo	130
KRIKŠČIONYBĖ SOCIALINIO TEISINGUMO KELYJE	Juozas Prunskis	131
APIE PASAKAS, EROTIKĄ IR “DAILININKO ŽMONĄ”	Danutė Bindokienė	134
ANTROJI BANGA	A. Tyruolis	135
TĖVYNĖJE	D. Bindokienė	136
KALBA	J. Vaišnys, S. J.	138
FILMAI	Marija Smilgaitė	140
ATGARSIAI		141

Sis numeris iliustruotas Michelangelo kūriniais.

Viršelio nuotrauka — Algirdo Grigaičio. Užsklandos:

112 psl. — P. Augiaus, 129 — A. Grigaičio, 133 — J. Eidukaitės,
142 — D. Aleknienės. 144 psl. nuotrauka — Virgilijaus Kau-
liaus, S. J. Viršelis ir skyrių vinjetės — Algirdo Kurausko.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas reli-
ginės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas.

Redaktorius — Juozas Vaišnys, S. J. Redakcijos nariai: Dalia Alek-
nienė, Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Eglė Juodvalkytė,
Vytautas Kasniūnas, Virgilijus Kaulius, S. J., Algimantas Kezys,
S. J., Marija Smilgaitė, Nijolė Užbaliėnė.

Administracija: Petras Kleinotas, S. J. ir Dana Kurauskienė.

Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telefonas —
737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260.
Metinė prenumerata — 5 dol., atskiro numerio kaina — 50 centų.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published
monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit
Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois
60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50c. Second-class
postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

laiška lietuviams

1971 / BALANDIS - APRIL / VOLUME XXII, NO. 4

PAVASARIS, VASARA, RUDUO IR ŽIEMA;
RYTAS, DIENA VAKARAS IR NAKTIS —
TAI ŽMOGAUS GYVENIMO TARPSNIAI.
JIS GIMSTA, GYVENA, SENSTA IR MIRŠTA.
KAIP LIŪDNAS IR NYKUS BŪTŲ PASAULIS,
JEIGU NEBŪTŲ PRISIKĖLIMO:
JEI DIENA GRIMZTŲ Į TAMSĄ BE VILTIES,
KAD RYTOJ VĖL KELSIS ŠVIESA;
JEIGU VASARA PASINERTŲ RUDENS ŪKANOSE
BE VILTIES, KAD JĄ VĖL PRIKELS PAVASARIS!
KOKS LIŪDNAS BŪTŲ ŽMOGAUS GYVENIMAS,
JEIGU JIS, LENKIAMAS SENATVĖS, NETIKĖTŲ,
KAD VĖL GRĮŠ NEPRAEINANTI JAUNYSTĖ!
KAIP LIŪDNA IR NYKI BŪTŲ ŽMONIJA,
JEIGU JAI NEBŪTŲ SUŠVITUSI ATPIRKIMO ŠVIESA,
KURI IŠ TAMSAUS KAPO PRISIKĖLĖ,
KAD VESTŲ ŽMOGŲ Į AMŽINĄJĮ PRISIKĖLIMĄ.

33 CITTA DEL VATICANO -
BASILICA DI S. PIETRO - LA PIETA' (MICHELANGELO)

KUNIGAI IR KUNIGYSTĖ

JUOZAS VAISŅYS, S. J.

Daugelis rūpinasi, kas bus ateityje, kad kunigų skaičius visur labai mažėja. Kai kuriose šalyse jau ir dabar jaučiamas didelis kunigų trūkumas. Taip pat ir žmonių religingumas paskutiniuoju metu, atrodo, labai susilpnėjęs. Tad ateityje, dar labiau sumažėjus kunigų skaičiui, nebus kam ir taip jau silpno žmonių tikėjimo kurstyti bei palaikyti, užtat ir Bažnyčios dienos, kai kurių manymu, jau yra suskaitytos.

Grynai žmogiškai galvojant, gal ir pirštusi tokios išvados, bet jeigu dar mes turime šiek tiek tikėjimo, tai prisiminkime, kad Kristus savo įsteigtai Bažnyčiai užtikrino galutinę pergalę. Tačiau tas užtikrinimas jokiū būdu nenukloja viso Bažnyčios kelio rožėmis. Pats Kristus pabrėžė, kad bus persekiojimų. Bažnyčia savo dviejų tūkstančių metų kelyje jau yra sutikusi daug staigių posūkių, pavojingų prarajų, grasinančių sukurių bei verpetų. Kartais ji buvo smarkiai sukrėsta, bet vis tiek iki šiol žygiuoja laimėtoja. Bet visa tai nereiškia, kad mes turime susidėję rankas ramiai sėdėti ir galvoti, kad pats Kristus Bažnyčia rūpinasi, tad mums nereikia nė piršto pajudinti. Bažnyčia esame mes patys, tad mes sutinkame tuos posūkius, mes žygiuojame pro prarajas, mes plaukiame tarp sukurių ir verpetų. Mūsų apdairumas yra reikalingas, mūsų pastangos būtinos — tik tada Kristaus globojanti ir į pergalę vedanti ranka bus ištiesta.

Taigi ir dabar, kai tuštėja kunigų seminarijos ir vienuolynų naujokynai, nėra ko per daug nusiminti. Kunigų sumažėjimas gali ir į gera išeiti. Kunigų trūkumu daug kur skundžiamasi ir dabar, bet negalima neigti, kad gal kokia 50% dabartinių kuni-

gų nedirba kunigiško darbo. Jie užsiiminėja sportu, menu, visokiais rankdarbiais ir amatais, o kunigiškam darbui kasdien pašvenčia tik kokią pusvalandį likusio laiko. Jokiū būdu nesmerkiamo tų minėtų užsiėmimų. Kunigui, kaip ir kiekvienam intelektualiniu darbu užsiimančiam žmogui, reikalinga bent kartą savaitėje išeiti į golfo ar teniso aikštę, pasportuoti, pasimankštinti, kad paskui jo intelektualinis darbas būtų našesnis ir sveikata stipresnė. Bet nebūtų gera, jeigu jis, panašiai kaip įvairių sporto šakų profesionalai, po kelias valandas kasdien treniruotųsi, sportuotų, norėdamas tapti čempionu. Kas sako, kad kunigas negali užsiiminėti menu, tapyba, muzika arba įvairiais rankdarbiais bei amatais? Tai gali būti labai gražūs ir naudingi įmėgiai (hobby), kurie jį bent kiek prablaivo po kartais labai sunkaus kunigiško darbo, skelbiant Dievo žodį ir teikiant sakramentus. Deja, yra nemaža kunigų, kuriems, atrodo, tokiu įmėgiu (hobby) yra tapusi kunigystė, o jų pagrindinis užsiėmimas yra visai kitoks, nieko bendra neturįs su kunigo pagrindiniais uždaviniais.

Pamėgink paprašyti kokią nors parapijos kunigą, kad paruoštų religine tema paskaitą arba parašytų straipsnį. Tuoj pradės teisintis, kad neturi laiko, kad jam tai visiškai neįmanoma, kad turįs vesti parapijos knygas, dežūruoti, o kartais net kasti sniegą ar piauti žolę aplink bažnyčią. Žinoma, kasti sniegą ar piauti žolę kartais gali atstoti golfą ar kitą kurį sportą, bet paprastai tokiems darbams parapijose būna pasamdyti asmenys, kurie atlieka ir kitus įvairius darbus. Knygų vedimas ir atsakinėjimas telefonu bei atidarymas durų taip pat nėra

kunigiški darbai, juos gali gal dar geriau atlikti bet koks pasaulietis, vyras ar moteris. Žinoma, tai yra surišta su algos mokėjimu, su išlaidomis, bet ateityje, jeigu dar kunigų skaičius žymiai sumažės, reikės būtinai surasti lėšų šios rūšies išlaidoms, kad kunigai galėtų pasišvesti pastoracijai.

Mes džiaugiamės, kad turime katalikiškų mokyklų, gimnazijų, universitetų. Nemaža ir kunigų ten dėsto ne tik religiją, bet ir fiziką, chemiją, matematiką, literatūrą ir kitus mokslus, kuriuos dažnai dar geriau gali dėstyti ir pasauliečiai. Kai kurie, žinoma, tuoj pasipriešins ir sakys, kad kunigas, nors dėstydamas ir tokius pasaulietiškus dalykus, gali turėti labai teigiamos įtakos studentams, jų tikėjimui ir moralei. Taip, su tuo galima sutikti, bet nereikia užmiršti, kad dabar labai pabrėžiama pasauliečių kunigygtė. Pasauliečiai taip pat yra įpareigoti vesti kitus prie Dievo. Tad ir iš pasauliečių galima rasti tokių profesorių, kurie savo žodžiu ir pavyzdžiu gali ne mažiau geros įtakos turėti studentams, negu kunigai. Gal jiems šios rūšies apaštalavimas būtų dar lengvesnis, nes jeigu kunigas kalba apie tikėjimą, tai kiti galvoja, kad jis ir negali kitaip elgtis, nes tai jo luomo pareiga, bet jeigu tą patį pasakys pasaulietis, tai jo pavyzdys gali labiau patraukti kitus.

Taip pat dažnai tenka nugirsti, kad tas ar kitas studentas, lankydamas katalikišką universitetą ir klausydamas religijos paskaitų, prarado tikėjimą. Kas čia kaltas? Priežasčių gali būti įvairių. Gal tas tikėjimo praradimas arba susilpnėjimas nieko bendro neturi su religijos paskaitomis, bet vis dėlto neretas yra toks reiškinys, kad dėstyti matematikai ar fizikai parenkami patys gabiausi kunigai, o religijai dėstyti paskiriami tokie, kurie jokiam kitam darbui netinka. Juk aiškinama, kad kiekvienas kunigas yra studijavęs teologiją, tad gali ją ir dėstyti. Tai yra labai didelė klaida ir labai liūdnas reiškinys. Religijai dėstyti turėtų būti parenkami patys geriausi teologai ir pedagogai, nes geras dėstytojas gali jaunimą patraukti prie religijos, o blogas — atstumti.

Niekas neneigs, kad yra kunigų, neblogai valdančių plunksną, bet kiek iš jų rašo religiniais klausimais? Kai kurie daug rašo apie meną, literatūrą, politiką, tik ne apie religiją. Jeigu kuris nors kunigas veda ir pradeda rūpintis tik savo šeima, tai sako, kad jis nukunigėjo, metė kunigygtę. O ar negalima sakyti, kad tam tikra prasme nukunigėjo ir metė kunigygtę tie, kurie viskuo užsiiminėja, tik ne kunigavimu, kurie apie viską rašo ir kalba, tik ne apie religiją? Čia ir visi argumentai, giną celibatą, nustoja bet kokios vertės. Juk stipriausias argumentas už celibatą yra tas, kad nevedęs kunigas gali labiau pasišvesti visų žmonių sielos reikalams, o vedęs pirmoje vietoje turi rūpintis savo šeima. Bet koks skirtumas tarp to, kuris veda ir rūpinasi savo šeima, ir to, kuris neveda, bet rūpinasi tik visokiais pasaulietiškais reikalais, o ne religija ir pastoracija?

Tad gal žymesnis kunigų skaičiaus sumažėjimas ir privers bažnytinę vyresnybę bei pačius kunigus pagalvoti apie kunigygtę, apie pagrindines kunigo pareigas, apie jo pašaukimo esmę. Jeigu kunigai iš visų kitų sričių sugrįžtų prie grynai kunigiško darbo, tai kunigų stoka dar negreitai būtų jaučiama. Įdomi būtų šiuo klausimu ir skaitytojų nuomonė.

PAŽINTI KRISTŲ SAVYJE IR SAVE KRISTUJE

NINA GAILIŪNIENĖ

(„Laiškų Lietuviams“ konkurse pirmąją premiją laimėjęs straipsnis)

Biblija sako, kad Dievas sutvėrė Adomą iš žemės dulkių, o Ievą iš Adomo šonkaulio. Kodėl Dievas, betarpiškai tverdamas tik du žmones, naudojo skirtingą medžiagą ir metodą?

Medicina skelbia, kad už dešimt metų kūdikiai išaugs ne motinos kūne, o laboratorijose. Ryšium su tuo ir kyla klausimas, ar tik Dievas nebus užbėgęs ateities žmogui už akių. Jau yra sakančių, „kai sugėbėsime sukurti gyvybę, Dievas bus nereikalingas“.

Gal bus galima sukurti gyvybę be Dievo, bet ne žmogų. Žmogaus kūrimo momentas buvo ne tas, kai Dievas padarė Adomą kūną iš žemės ar Ievos iš kaulo. Vartodamas skirtingą medžiagą, Dievas tik pabrėžė, jog nesvarbu, kaip gavo savo kūną Adomas ir Ieva, kaip mes jį gavome ar kaip jį gaus žmogus už dešimt, šimto ar tūkstančio metų.

Esminis žmogaus tvėrimo momentas vyko tada, kai Dievas kvėpė iš savęs į medžiagą gyvybę — sielą. Dievas sakė: „Padarykime žmogų panašų į save“. Dievas neturi kūno. Todėl panašumas gali būti tik sieloje. Reiškia, niekadais žmogus negalės sukurti „panašios į Dievą būtybės“ be paties Dievo betarpiško dalyvavimo kūrime, įkvepiant į ją sielą. Siela yra žmogaus esmė.

Betarpiškas Dievo kūrinys negali būti netobulas. Kūrimo akimirkoj Dievas mato žmogų visiškai tobulą. Tas tobulo asmens „blue print“ arba įvaizdis lieka Kūrėjo vaizduotėje. Žmogus gimsta, apdovanotas laisva valia. Jis gali pasidaryti, koku nori. Tačiau jo tikslas pasaulyje savo asmenybe priartėti prie savo tobulojo įvaizdžio, likusio Dievuje. Šventieji tai pasiekė.

Žmogus neprisimena savo pirmojo betarpiško susitikimo su savo Kūrėju. Tačiau atrodo, kad tas momentas palikęs neišdildomą įspūdį žmogaus prigimtyje. Per visą gyvenimą žmogus kažko ilgisi ir ieško, ko negali duoti pasaulis.

Šv. Augustinas bene bus arčiausiai priėjęs prie tos paslapties savo posakiu: „Nenurims žmogaus siela, kol neatsilsės Dievuje“.

Biblija sako, kad, kurdamas pasaulį, Dievas gėrėjosi savo darbu: „Yra gera — labai gera“. Jeigu Jis žavėjosi medžiaginiaiis kūriniais, tuo labiau turi žavėtis kūrinium „panašiu į save“. Momentas, kai naujai sukurta siela ir jos Kūrėjas išvysta vienas kitą, turi būti abipusė meilė ir susižavėjimas, kuriems išreikšti tenka skolintis iš *Cinderella* filmo dainos žodžius:

“Do I love you because you are beautiful,

“Or you are beautiful because I love you?!“...

Filme po tos dainos laikrodys pradeda mušti dvylika. Pelenė paskubomis palieka princą ir išbėga iš rūmų. Su paskutiniu laikrodžio dūžiu gražioji princesė vėl pavirsta į pelenę.

Gyvenimo tikrovėje naujai sukurta siela po tos ekstaziškos akimirkos palieka savo Kūrėją ir pradeda „pelenės“ gyvenimą mažytėje žmogiškojo kūno ląstelėje. Po devynių mėnesių gimsta žmogus su „neramia siela“... Jeigu jam niekas nepasako apie jo Kūrėją, žmogus, kad ir primityviausias, kuria sau dievybę ir ją garbina, kaip išmanydamas.

Čia ir iškyla krikščioniškosios religijos vaidmuo žmogaus gyvenime. Religija turi rasti būdus ir priemones pasąmoninė

„pažinti“ tarp Dievo ir žmogaus paversti į sąmoningą pažintį ir abipusę meilę.

Istorija, sociologija, medicina, psichologija, psichiatrija padeda žmogui pažinti save dabartinėje būsenoje — koks jis yra ir kodėl. Tik viena krikščioniškoji religija padeda žmogui pažinti save tokį, koks jis turėtų būti, kad priartėtų savo įvaizdžiui, likusiam Dievuje.

Kelias į tai per Dievo pažinimą. O pažinti Dievą galima per Kristų, nes „Tėvas ir aš yra vienas“ ir „kas mato mane — mato mano Tėvą“.

Todėl į temą „ko lauki iš religijos“ būtų galima trumpai atsakyti: **PAŽINTI SAVE KRISTUJE IR KRISTŲ SAVYJE.** (Intymi pažintis tarp asmenų yra visados abipusė).

Teoriškai būtų pilnai į klausimą atsakyta. Bet praktikoje išskyla klausimas — kaip?

Tas kaip ir sujudino Katalikų Bažnyčią. Dėl jo buvo sušauktas Vatikano Sinodas reformoms vykdyti. Dėl jo visi neramiai ir maišatis poreforminėje katalikybėje.

“LEGAL APPROACH” PRIEŠREFORMINĖS KATALIKYBĖS PRAKTIKOJE

Apie Vatikano susirinkimą daug aiškinta. Bet eiliniai katalikai dar vis miglose. Jame nebuvo pasmerkta jokia erezija, kaip buvo kituose Bažnyčios sinoduose. Atseit, Bažnyčios klaidų nebuvo prieš jį. Tai kodėl tiek daug reformų po jo? Taip samprotauja daugumas katalikų.

Dr. Antanas Maceina išsireiškė, kad Bažnyčią išgelbės ne dvasiškija, bet pasauliečiai katalikai. Jeigu toks teologinės filosofijos šulas būkštauja dėl Bažnyčios likimo, ką sakyti apie eilinius katalikus. Jiems atrodo, kad tos reformos davė pradžių Bažnyčios galui. O jeigu ir išliks, daugelis mano, kad ji bus, kaip kitos krikščioniškos bažnyčios — decentralizuota.

Daugelis murma, kad poreforminė katalikybė panaši į protestantizmą. Murmekliai tyli, o gal nesupranta, kad priešreforminė katalikybė praktiškai buvo panaši į fariziejšką religiją, kurią Kristus griežtai kritikavo.

Fariziejai raidiškai pildė religinius nuostatus. Kristus juos kaltino, kad jie laikosi įstatymo, o ne praktikuoja religiją. Neapleidžia maldų. Nevalgo užgintų valgių. Nedirba subatoje. Ar ne lygiai taip pat geri piliečiai laikosi valstybės įstatymų? Neplėšia. Nevagia. Neprasilenkia su judėjimo taisyklėmis. Nedaryk, kas draudžiama, yra įstatymo užlaikymo esmė.

Priešreforminėje katalikybėje taip pat buvo įsigalėjusi įstatyminė nuotaika (legal approach), kaip pas fariziejus.

Žmogaus tikslas patekti į dangų. Tiksliau sakant, į skaistyklą. Kas joje laukia, niekam nerūpi. Svarbu, kad ji laikina ir kad turi tik vienerias duris, kurios atsidaro į dangų...

Apie dangų Kristus sakė, kad jo Tėvo namuose yra daug buveinių. Žemiškais terminais kalbant, ten bus įvairių laipsnių aristokratija, klasės ir luomai pagal šventumo ir tobulumo laipsnį.

Žemėje žmonės lipa vienas kitam per galvas, kartais per lavonus, užimti aukštesnės vietos, pakilti visuomenėje, įgyti geresnę poziciją. Nežmoniškos pastangos tik už kelerių metų akimirką.

Danguje gyvenimas bus amžinas. Bet dėl vietos jame žmonės nesivaržo. Kad tik koją įkėlus nors į prieangį. O jeigu Viešpaties namai su verandomis ar prieangiais, tai gana kampučio juose...

Tokia nuotaika pasauliečių tarpe, kalbant apie amžinybę. Kuklūs norai — žema ir kaina. Jeigu nedarysi to, ką Dievo ir Bažnyčios įsakymai draudžia, nueisi per skaistyklą į dangų.

Lengviau, kaip būti geru piliečiu laisvoje valstybėje. Nusikaltes prieš valdžios įstatymus, kad ir, pavyzdžiui, prieš eismo taisyklės, būsi nubaustas. Nusikaltes prieš Dievo ar Bažnyčios įsakymus, reikalą sutvarkysi klausykoje už penkis „Tėve mūsų“ ar tris „Sveika Marija“. Ta pati „bausmė“ vaikui ir suaugusiam, turtuoliui ir elgetai, retai nusikalstančiam ir dažnai.

Katalikai jautėsi saugūs. Jų amžinybė tarši buvo apdrausta geriausioje „draudimo įstaigoje“ — Katalikų Bažnyčioje. Su-

abejojusius kunigai lengvai įtikindavo, kokius neišsemiamus turtus Bažnyčia gali panaudoti išgelbėti tiek gyvam, tiek mirusiam savo nariui.

"Padaryk visas galimas nuodėmes — išeisi iš klausyklos nekaltas, kaip kūdikis"... "Vieno rožančiaus atkalbėjimas galingesnis, kaip armijos karo lauke"... "Vienos komunistų paaukojimas gali atversti šimtus nusidėjėlių"... "Vienerių mišių aukos užtektų visoms sieloms išvaduoti iš skaistyklos"...

Teoretiškai ta retorika teisinga. Už to rožančiaus, komunistų, mišių stovi Dievas. Dievui viskas galima.

Nelaimė, kad Dievas savo prigimties esme yra praktikas, o ne teoretikas. Net Jo mintis ar žodis nelieka teorija, o virsta įgyvendinimu. Juk antrasis šv. Trejybės asmuo — Sūnus yra ne kas kita, kaip Tėvo mintis ar žodis.

Taigi, kodėl tas pats Dievas turėtų traukti iš skaistyklos bent vieną sielą, nekalbant jau apie visas, už vieną nekruviną auką (mišios yra tokia auka), kai jis iš savo Sūnaus reikalavo kruvinos aukos ant kryžiaus? Kristus taip pat galėjo vienu savo kraujo lašu su kaupu atlyginti savo Tėvui už žmonijos nuodėmes... Bet jis nesitenkino minimumu, o atidavė viską. Kodėlgi Kristus turėtų tenkintis minimumu, ką jam siūlo žmogus ar Bažnyčia?

Kad Dievo vardo be reikalo neminėjai, sėkmadienį nedarai, neišmetei senų tėvų ant gatvės, nežudei, nepaleistuvavai, nevogei, nemelavai, neišardei kaimyno šeimos, nelauk už tai atlyginimo. Juk ir žemiškoji valdžia neteikia atlyginimų ir medalių vien už jos įstatymų laikymą. Kodėl turėtų Dievas?

O lengvai tikėjęsis gauti visų nuodėmių atleidimą už po išpažinties atliktą "atgailą", greičiausiai amžinybėje išgirs: "...kalčių atleista tiek, kiek jų atleidai savo kaltininkams". Čia balansas gali būti tragiškai liūdnas.

Kai visa tai bus nubraukta, pasirodys, kad "apmokama" tik už tai, "ką padarei vienam iš mažiausių brolių"...

DU DIDŽIAUSI ĮSAKYMAI

Įtužę fariziejų įstatymų žinovai prispyrė Kristų pasakyti, kokius įsakymus jis laiko svarbiais. Kristus atsakė: "Mylėsi Viešpatį, savo Dievą, visa savo širdimi, visa savo siela, visu savo protu ir visomis savo jėgomis"... ir kitas... "Mylėsi savo artimą, kaip pats save".

Tai patys sunkiausi įsakymai, nes jie yra pozityvūs. Kitas aštuonis žmogus "įvykdo", būdamas pasyvus, nieko nedardamas. Šių dviejų vykdymas reikalauja veiksmo. Asmeninio veiksmo, kurio niekas kitas negali atlikti — net Bažnyčia.

Vatikano II-me Sinode pagrindinė įvykdyta reforma ir yra nusigrįžimas nuo negatyvizmo, taip anksčiau pabrėžto, ir atsigrįžimas į pozityvizmą, atsiremiantį į šiuos du didžiuosius įsakymus.

Tai padarius, Bažnyčia atsikratė policininko pareigų. Panaikino daugybę nuostatų įstatymų, įsakymų, kurie tarnavo, kaip pančiai tikinčiųjų laisvei varžyti.

"Kas pažįsta tiesą, yra laisvas" — sako Kristus. Bažnyčia dabar ir mėgina tai praktikoje vykdyti. Ji skelbia tiesą. Ragina tikintiesiems patiems jos ieškoti šv. Rašte ir religinėje literatūroje. Teikia sakramentus ir laiko mišias suprantama kalba. Bažnyčia duoda priemonės ir pagalbą, o kiekvieno tikinčiojo laisvė — pasirinkti kelią į dangų ir jį užsipelnyti savo darbais.

DIEVO IR ARTIMO BEIEŠKANT

Dievas - Žmogus - Meilė. Tų sąvokų gėnami, kunigai, vienuolės ir karštesni pasauliečiai katalikai pasileido į visas puses ieškoti Dievo, artimo ir meilės.

Maišėtis didelė. Priemonės, metodai ir veiksmai įvairiausi. Nuo juokingų iki pasibaisėtinų. Rezultatai menki. Progreso nematyti.

Iš didelio įkarščio ar paprasto nekantrumo pirmiausia išbandyta "instant" tipo Dievo ir žmogaus meilė. Girdi, tik žiūrėk kiekviename asmenyje Kristų, ir meilė jam sa vaime atsiras.

Šiais laikais "kristus" matai ir nenorėdamas. Barzdotus, ilgaplaukius hipius,

ypius ir visokius radikalus dėk į rėmus, kabink ant sienos — gyvas Kristaus paveikslas. Bet jų gyvenimas, veiksmai ir idėjos primena ne Kristų, o antikristą, sukelia ne artimo meilę, o neapykantą.

Kiti sako — matyti neužtenka. Reikia žmogų liesti, jausti, tada jį mylėsi. Hotel salėje Washington, D. C., katalikų kunigų ir seselių būrelis glaudžiamė ratelyje sustoję, rankomis per pečius susikabinę, pagal tą teoriją medituoją apie artimo meilę.

Jeigu toks būdas būtų veiksmingas, tai artimo meile ypatingai pasižymėtų niujorkiečiai. Kasdien važiuodami į darbą ir iš jo pergrūstuose požeminiuose traukiniuose, jie turi progos taip "liesti ir jausti" vienas kitą, kad net šonkauliai braška.

Treti sako, kad savisaugos instinktas neleidžia žmogui pasitikėti žmogumi (tiesa, minios spūstyje kiekvienas saugo savo piniginę), bet tik absoliutus pasitikėjimas vedąs į meilę. Čia "meditacija" atliekama šitaip. Iš eilės kiekvienas dalyvis užmerkia akis ir leidžia kitiems su juo daryti, ką kas nori.

Įdomu, kur tokia apsičiupinėjimo praktika gali nuvesti, rodant vis didesnį pasitikėjimą artimo meilės vardu? Nuosekliai galvojant, turėtų baigtis miegamajame... Kai kurie reikalauja, kad būtų leista tuoktis vyrui su vyru. Mat, "seksualinis aktas yra giliausias ir tobuliausias meilės išreiškimas". Tą aišku, skelbia ne Kristus, o seksologai. Pastarieji jau daugumą įtikino, kad homoseksualizmas ir lesbianizmas nėra joks seksualinis iškrypimas, o kai kuriems asmenims "natūralus meilės išreiškimo būdas". Sodomos ir Gomoros gyventojai šitokios "meilės" srityje buvo dar pažangesni. Jie "tobuliausios meilės pareiškimu" dalijosi ne tik tarp savęs, bet net su gyvuliais. Deja, Dievas tos "meilės" nepakėlė į dorybę, bet jos praktikuotojus nubaudė be pasigailėjimo.

Grupė kunigų ir seserų susidėjo su radikalais. Jie nori smurtu įgyvendinti taiką, panaikinti socialinę neteisybę ir rasinę neapykantą. Ir tai daroma Dievo ir artimo meilės vardu. Dvasiškiečiai ir vienuolės pa-

meta savo luomą, tikėdamiesi daugiau padarysią Dievui ir artimui, būdami pasauliečiais. O likusieji audringame šv. Petro laive ieško religinio atsinaujinimo yogiškose rekolekcijose ar Rytų misticizmo studijose.

Ką minėti faktai (jie yra faktai!) rodo be žodžių, jaunimas išdrįsta pasisakyti atvirai. Pilnakraujis lietuvis, katalikiškų mokyklų auklėtinis, baigęs katalikų universitetą Washingtone, sakosi einąs į bažnyčią, tik būdamas namie, nes "mamai bažnyčia yra viskas". Studentė, užaugusi religingoje arių šeimoje, metė katalikybę, pasidarė induizmo sekėja ir yoga praktikuotoja. Sakosi, net jos tėvai nusiramino, pamatę jos asmenyje didelę permainą. Jai daugiau nerūpi "nei drugs, nei sex".

Tie jaunuoliai sako, kad katalikybė nieko neduodanti kasdienos gyvenime. Jeigu tikėsi statistika, tokie reiškiniai sudaro daugumą studentijoje.

SEPTINTOS DIENOS RELIGIJA

Kodėl toks blaškymasis, ieškant, kaip katalikybę praktikuoti kasdieniniame gyvenime? Ogi todėl, kad visi — dvasiškiečiai ir pasauliečiai — esame priešreforminės katalikybės produktas. O ji aiškiai buvo ne septynių dienų, bet septintos dienos religija.

Bažnyčia skirta būti gyvenimo širdimi. Tokia ji buvo pirmaisiais amžiais. Vėliau nustojusi būti gyvenime vadove, ji išmeigė savo STOP rodyklę: "Pasaulis visų blogybių šaltinis. Saugokis jo!" Taip katalikas klaidžiojo 6 dienas "velnio karalystėje su visais jo žabangais", o septintą dieną bažnyčioje klausėsi apie savo tikrąją tėvynę amžinybėje. Rezultatai išėjo priešingi Bažnyčios norėtiems. Žmogus atitolo ne nuo pasaulio, bet nuo Dievo.

Tik pavartyk maldaknyges. Maldos už mirusius, nusidėjėlius; maldos į šventuosius, litanijos, novenos; prašymai pasigailėti, atleisti nuodėmes; maldos dvasinėms malonėms įgyti. Visos maldos neturi nieko bendra su žmogaus gyvenimu šiame pasaulyje, su jo kasdieninėmis problemomis. Dievas savaime pasidarė išjungtas iš kasdieninio žmogaus gyvenimo.

Nežiūrint to, katalikiška maldos definicija: "Pasikalbėjimas su Dievu"... Iki tam tikro amžiaus vaikai kalbasi su "teddy-bear", lėle, gėle, šuniuku. Jie galėtų pasikalbėti ir su Dievu. Ta privilegija iš jo atimama. Vos vaikas sugeba išarti žodžius, mokomas kartoti nesuprantamus "Tėve mūsų" ir "Sveika Marija" žodžius. Išmokęs atmintinai, jis visą gyvenimą kartą ar du dienoje automatiškai atbeldžia poterius, kaip įjungtas "tape recorder". Kad toks "pasikalbėjimas su Dievu" neturi jokio ryšio su studento, daktaro, advokato, policininko, kario, tėvo, motinos ar vaiko kasdienos gyvenimu, aišku be įrodymų.

Ekumeniniame susirinkime paklausus, kas yra malda, man asmeniškai patiko žydo moksleivio atsakymas: "Malda yra leidimas Dievui pažiūrėti į savo reikalus". Jeigu ta studentė būtų buvusi išmokyta ryto pokalbyje su Dievu pasakyti, kad ji turės egzaminą, studentų susirinkimą ir užbaigs dieną, vaišindama mylimąjį savo bute, ir ji paprašytų Dievą patarimo, vadovybės ir globos visuose tos dienos reikaluose, sunku įsivaizduoti, kad diena baigtųsi su "drugs ar sex". Krikščioniškoji meditacija būtų dar veiksmingesnė kaip yogiškoji. Nelaimė, kad pasauliečiams katalikams ji visiškai nepažįstama.

Protestantai turi daug puikios literatūros apie maldą. Katalikai mažai. Lietuviai beveik nieko. Kodėl? Ogi todėl, kad katalikybės centre buvo pastatyti sakramentai. Prieš porą metų girdėjau vyskupą kalbant į pusančio šimto vaikų, gavusių sutvirtinimo sakramentą. Vyskupas ugingai tikino vaikus, kad su jais ką tik įvyko tas pat, kas su apaštalais, kai ant jų nužengė šv. Dvasia. "Dabar jūs pasidarėte Bažnyčios kariai, nebiją atiduoti savo gyvybę už Kristų".

Berniukas, eidamas iš bažnyčios, pusbalsiai pasakė tėvams: "Aš nejauciu, kad būčiau kitoks"... Vyskupas prašovė pro tai kinį 2000 metų tikslumu. Mirti už Kristų Amerikoje nereikia. Bet gal jau tą pačią dieną "Bažnyčios karys" buvo gundomas surūkyti cigaretę, nudžiauti šokolado plytutę parduotuvėje ar iššėlsti mokyklos langą.

Vyskupas apie tokius kasdienos reikalus nekalbėjo, o vaikai nesijautė "kitokiais", gavę sutvirtinimo sakramentą. Taigi, jis gyvenime liks bereikšmis.

Tas pat su moterystės, kunigystės, atgailos ir kitais sakramentais. Jie neveikia prieš blogį tuo pačiu principu, kaip skiepai veikia prieš kai kurias ligas. Jie turi būti priimami su asmeniniu įsipareigojimu ir nusiteikimu sudaryti reikiamas sąlygas jų veikimui. Čia tikintieji, kaip ir apie maldą, stokoja pagrindinio supratimo ir sąmonin-gumo.

Dar blogiau su Dievo ir artimo meilės supratimu. Kad ta meilė rišama su emocijomis, rodo pamokslininko žodžiai: "Jeigu nemyli artimo, kurį matai, kaip gali mylėt Dievą, kurio nematai". Tiesa, buvo šventųjų, kurie išgyveno karštą emocinę meilę Dievui. Tiesa, kad emocijos kartais gali turėti įtaką į mūsų elgesį artimo atžvilgiu. Išklauses žinių apie Biafros gyventojus, mirštančius iš bado, gali ramiai valgyti sočią vakarienę, o kąsnis paspringtų gerklėje, jeigu bent vienas iš jų pasirodytų kambaryje asmeniškai. Kartais betarpiškas susidūrimas su artimu veikia į emocijas atvirkščiai. Širdis virsta į vašką, skaitant apie 8 asmenų šeimą, sukimštą dviejų kambarių bute, ir į akmenį, kai ta pati šeima maldauja išnuomoti jai 5 kambarių butą savo name...

Kad artimo meilės esmę sudaro ne emocijos, o kas kita, geriausiai įrodo Kristaus įsakymas mylėti savo priešus. Dievas nereikalauja su žmogaus prigimtimi nesuderinamų dalykų. Nei Dievo meilė, nei artimo meilė neturi nieko bendra su emocijomis, su jausmais, su nuotaika. Tai yra grynas proto ir valios aktas, praktikoje atribotas nuo asmeniško išskaičiavimo ar naudos.

Mylėti Dievą reiškia pripažinti, kad Jis yra mano absoliutus Viešpats ir visa asmenybe pilnai užsiangazuoti Jo tarnybai. Kas esu ir ką turiu, gauta iš Dievo ir priklauso Jam. Kito tikslo žemėje nėra, kaip išpildyti Jo valią. Tam priminti Kristus įdėjo į Viešpaties Maldą žodžius: "Teesie Tavo valia",

kurie reiškia "Daryk su manim, Viešpatie, ką nori".

Atrodo, kad tai žiauri, vienašališka "surtartis" tarp vergo ir pono. Vergas dar gali vergiją užbaigti per pono malonę, pabėgdamas iš jos, ar blogiausiu atveju nusižudydamas. Žmogus santykiyje su Dievu ir tos privilegijos neturi. Gyvas ar miręs Dievo neišvengs, nes jis visagalintis, visažinantis, visur esantis ir amžinai būsiantis.

Laimei krikščioniškasis Dievas nustoja to musulmoniško Alacho baisumo, prisiminus, kad jis yra ne tik absoliutus žmogaus Viešpats, bet kartu ir jo Tėvas. Tėvas pačia giliausia to žodžio prasme. Žemiškas tėvas gali su vaiku neturėti jokių ryšių, gali sūnaus nemylėti, gali net jo nekęsti ar išsižadėti. Dangiškas Tėvas to pasirinkimo neturi. Jis yra Tėvas todėl, kad jis myli. Ir tos meilės jis negali išvengti. Kvėpdamas sielą užsimezgasį žmogiškąjį gemalą, Dievas susiriša su juo nenutraukiamu meilės ryšiu. Tokiu stipriu, kad "jeigu tėvas ir motina apleis, dangiškas Tėvas neapleis".

Dievo meilė žmogui yra gyvybinė gija ryšyje žmogaus su Dievu. Nutrauk tą giją, ir joks santykiavimas neįmanomas. Jis negalėtų nei Dievo garbinti, nei mylėti, nei jam tarnauti, nei melstis, nes žmogus santykiyje su Dievu atsidurtų žemesnėje vietoje, kaip, sakysime, mažiausias žemės vabalėlis santykiyje su žmogumi. Tiktai Dievo meilė pakelia žmogų į tokį aukštį, kad santykiavimas su Dievu pasidaro įmanomas.

Gerai įsisąmoninus ir įtikėjus, kad Dievas yra žmogaus Tėvas, artimo meilė arba žmogaus ryšys su žmogumi pasidaro savaime suprantami. Lietuvis ar svetimtautis, baltas ar juodas, geras ar blogas, draugas ar priešas turi su manimi tą patį Tėvą danguje. Jis yra Dievo mylimas ta pačia meile, kaip aš esu. Todėl visiškai logiška, kad, ką padarysiu vienam iš mano brolių (broliu tapusiu per Dievo meilę), padarysiu pačiam Tėvui. Ar jam bus džiaugsmas, ar skausmas, priklausys nuo mano elgesio jo vaikų atžvilgiu. Dievo ir artimo meilė negali būti viena nuo kitos atskirta.

Kol į tai nebus įsisąmoninta, nė poreforminė katalikybė neduos laukiamų vaisių. O tai įsisąmoninti nėra geresnio būdo, kaip tas, kurį nurodo Biblija: "Nusiramink ir žinok — aš esu Tavo Dievas".

PASAULĖŽIŪRINĖ BAZĖ – KRIKŠČIONIŠKOSIOS VEIKLOS RODYKLĖ

A. PAŠKUS

Praėjusį kartą kalbėjome apie bendrus povatikaninio laikotarpio iššūkius, liečiančius krikščionių šviesuolį aplamai. Tačiau lietuviškajai mažumai istorijos duota padėtis šaukiasi specifiškų uždavinių, kuriuos gali atlikti tik lietuvis šviesuolis. Vienas tokių pagrindinių laiko uždavinių yra lietuviškosios katalikybės medžio išsaugojimas šiame krašte. Bet lietuviškosios krikščionybės šaką išlaikyti gyvą konkrečiai reiškia lietuvių parapijas Amerikoje prikelti iš mirtinos ligos patalo. Liga, tiesa, sunki, bet pagijimui sąlygos nėra blogos. Tautinių bei rasinių mažumų iškilimas, etninių bei kultūrinių grupių išpilietinimas Amerikos kultūroje, demokratinių laisvių nuotaikos Bažnyčioje, "one does his own thing" principas — tai vis tie gydantieji aplinkos veiksniai. Tad mums belieka įsigyti gero gydytojo savybes: nusimanyimą, ryžtą, pasiaukojimą, taktą, drąsą ir organizuotumą. Šių dorybių pagalba visos mūsų lietuviškųjų parapijų gelbėjimo pastangos turi būti nukreiptos savęs, bendruomenės ir bažnytinės hierarchijos linkme.

a. Mes patys turėtume aktyviau dalyvauti lietuviškose pamaldose. Pvz. Niujorke ir apylinkėse lietuviškosios bažnyčios smarkiai tuštėja. Priežasčių surasime daug:

tolima kelionė, nuovargis, laiko stoka, amerikietiškos bažnyčios artumas ir t. t. Tiesa, šie faktai esamą padėtį paaiškina, bet jie mūsų neišteisina. Bet kokioje padėtyje žmogaus gyvenimas reikalauja pastangų. Jei-gu grėšimės tik pavėjui, bėgsime tik į pakalnę, leisimės vadinamųjų sociologinių faktorių stumdomi, tai greitai nužmogėsime. Šioje tikrovėje kito pasirinkimo nėra — jei norime išlaikyti lietuviškas parapijas, turime tapti jų aktyviais nariais. Gamta tuštumos nemėgsta. Negi vyskupas laikys tuščią, nors ir lietuvių statytą, šventovę, kai aplink ją susispietusios mažumos neturi kur Dievo garbinti? Dalyvaudami lietuviškai atnašaujamoje mišių aukoje, ne tik atliksime šventadienio pareigą, bet patrauksime kitus ir pakelsime dvasiškių nuotaiką. Pagalvokite, kaip jaučiasi kunigas, ruošdamasis pamokslui, žinodamas, kad jo klausysis tik keliolika dūsaujančių senučių!

b. Parapijoms reikalingi kunigai. Jie reikalingi ir lietuviškoms bendrijoms. Reikalingi kunigai, kurie kvėpuotų dabarties oru ir alsuotų abiejų kultūrų (lietuviškos ir amerikietiškos) dvasia. Bendrija, kurios jausniausias kunigas jau šeštą dešimtį peržengęs, tinka tik mirusiųjų pastoracijai. Jaunimas vargu į ją beužklys. Užtat "Darbininke" buvęs "klausimas be atsakymo" ar "atsakymas be klausimo" gal ne visai tiksliai problemą gvildeno, kai pvz. bandė surasti, kas kaltas, kad studentai ateitininkai Niujorke neturi kapeliono (dabar jau surado!). Užtuot kaltininkų ieškojus, reikėtų pagnarinėti esamos padėties gilesnes priežastis. Ar dabartiniai Niujorko ir apylinkių lietuviai kunigai iš tikrųjų nenori būti studentų dvasios vadais, ar gal jie supranta, kad jiems jau nebeįmanoma psichologiškai pralkabėti į jaunąją studentiją? Ar Šv. Kazimiero kolegijoje iššventintieji atsisako dirbti lietuvių parapijose, ar klebonai, o gal vyskupai, atsisako juos priimti? Pagaliau gal iš viso nėra pašaukimų į kunigybę? Betgi visiems aišku, kad be dabarties dvasioje išmokslintos, jaunos, ryžtingos, abi kultūras integruojančios kunigijos jaunoji lietuvių katalikų karta ištirps aplinkos ka-

tile. Į tokius ir kitus panašius klausimus suradus atsakymą, paaiškės ir mūsų pastangų kryptis.

c. Prieš dvidešimt metų vieno didoko Pensilvanijos miesto katalikų bažnyčioje kunigui pradėjus skaityti evangeliją anglų kalba, žmonės jį čia pat grubiai nutildė, sakydami, kad lenkų bažnyčioje svetimai kalbai nėra vietos. Šiandien toje pačioje bažnyčioje teaukojamos tik vienerios mišios lenkų kalba (ir tai ne kiekvieną sekmadienį). Už kelerių metų senukui klebonui išėjęs į pensiją, lenkų kalba ten visai nutils. Nebeliks toje šventovėje jokio tautinio savitumo ženklų. Tai pavyzdys, kaip nereikia už parapijas kovoti. Detroito lietuvių katalikų žygiai ir pasiekti rezultatai — tai pavyzdys, kaip reikia grumtis už lietuviškų bendrijų egzistenciją. Detroitiškiai savo ryžtu, organizuotumu, drąsa ir savo teisių bei pareigų supratimu išgelbėjo lietuviškų bažnyčių likimą Detroito. Nuolatinis, bet taktiškas pasauliečių spaudimas hierarchijai šiandien yra veiksminga priemonė religinės bendruomenės savitumo išlaikymui.

d. Bažnyčiai demokratėjant, ir spaudos vaidmuo jos gyvenime darosi vis svarbesnis. Šiuo įrankiu ir mes turėtume daugiau pasinaudoti. Neužtenka tik lietuviškos raštinijos. Kai kurie mažumų klausimai turėtų būti keliami ir amerikietiškoje spaudoje. Ačiū Dievui, šiame krašte yra laikraščių ir žurnalų, kurie nesibijo paminėti ir vyskupams nemalonių faktų. O viešajai opinijai yra jau trūs ne tik pasaulietiškosios, bet ir bažnytinės valdžios atstovai. Tad ar reikėtų pvz. blaiviai ir faktiškai išdėstyti ateivių kunigų diskriminaciją kai kuriose vyskupijose, palyginant šių kunigų padėtį su padėtimi tų imigrantų, kurie tarnauja valdžios įstaigose? Turime specialistų, kurie galėtų surinktus duomenis sociologiškai bei psichologiškai sugrupuoti ir šio krašto bei dabarties nuotaikų rémuose pateikti visuomenei. Pagaliau ar nevertėtų tautinių parapijų padėtį pagvildinti ne tik juridiniu, bet ir religiniu bei kultūriniu požiūriu? Kažin ar nėra pagrindo suabejoti monolitines

katalikybės teorija, teigiančia, kad tautinių mažumų bendrijos silpnina krašte krikščionybės vaidmenį? Užtat gal galėtume surinkti davinių, rodančių, kad tautinės parapijos ne tik neslopina krikščionybės Amerikoje, bet net prisideda prie jos religinio bei kultūrinio gyvastingumo.

Anksčiau minėjome, kad kiekvienas istorinis laikotarpis mums pateikia specifinių uždavinių. Toks nebeprisikartojantis uždavinys lietuviui krikščioniui Amerikoje yra religinio savitumo išlaikymas ir išskleidimas. Dabartinės mūsų kartos kurtumas istorinio momento šauksmui neša mirtį ateinančiai lietuvių kartai. Tačiau tautinės krikščionių tapatybės dar neužtenka. Dabartinis personalizmo amžius iš mūsų ypač reikalauja ir žmogiško jautrumo. Be skaidraus žmoniškumo ir gimtąja kalba Dievui siunčiamos maldos liks tik plokščias tuščiažodžiavimas.

ŽMOGIŠKASIS JAUTRUMAS

Beigiamasis naujasis humanizmas rūpestį žmogumi bando perkelti net į žmogaus definiciją. Jam visų pirma žmogus nėra pratingasis gyvūnas, bet savo broliams ir istorijai atsakomą būtybę. Šalia tokios ideologinės, teoretinės atsakomybės žmogui užtinkame ir populiarų, atvirumo bei broliškos meilės šūkiams pridengtą rūpestį savo artimu. Abi šios žmogiško jautrumo formos (teoretinė ir populiarioji) verčia peržiūrėti dabarties krikščionio galvosena ir laikysena žmogaus ir žmonijos atžvilgiu. Savo ruožtu naujos teorijos bei madingi šūkių reikalauja kritiškos ir sveikos analizės.

Senasis humanizmas (tebegyvas ateistinio marksizmo forma) tvirtina, kad negalima žmogaus laisvės suderinti su tikėjimu į Dievą, kaip visatos ir žmogaus kūrėją. Religija savo prigimtimi kliudanti žmogaus politiniam ir ūkiniam išsivadavimui. Prasimanyto pomirtinio gyvenimo viltimi ji nukreipianti žmogų nuo žemiškos karalystės kūrimo. Norėdami statyti žmonėms namus, senieji humanistai visų pirma stengiasi nukreipti Dievo namus. Juk Dievo ir žmogaus namai negali stovėti vienas šalia kito. Reli-

gija ir žmogaus pažanga laisvėje esą du nesutinkami dalykai. Asmens vertė, senojo humanisto įsitikinimu, reikalauja, kad žmogus būtų išlaisvintas nuo ano pasaulio iliuzijų bei tiranijos.

Naujasis humanizmas rodo daugiau tolerancijos religijai. Jis labiau akcentuoja žmogų, negu neigia Dievą. Greta žmogaus namų jis leidžia stovėti ir Dievo namams, jeigu tik jie tarnauja žmogaus gerovei. Šitoks humanizmas nėra nesuderinamas su krikščioniškuoju humanizmu. Užtat II Vatikano susirinkimas jo ir nesmerkia. Iš tiesų, krikščionybė naujojo humanizmo aspiracijas dar praplečia, pasiekdama galutinį žmogaus nerimo ir ilgesio šaltinį. Žemės piligrimui krikščionybė nurodė kelionės kryptį, uždavinius ir tikslą. Tikėjimas žmogui duoda naujas akis įskaityti gilesnę prasmę ir naują tiesą jį supančios tikrovės įvykiuose; tikrovės, kuri ten objektyviai yra ir laukia aiškintojo. Šv. Augustino žodžiais tariant, "kryžiaus papėdėje vienas matė mirštantį žydą, kitas įžiūrėjo atperkantį Dievą". Iš tiesų, krikščionybė žmogų ir jį gaubiančias apraiškas užlieja kita, netikinčiajam neprieinama, prasmės šviesa.

Toks krikščioniškas humanizmas nėra naujas dalykas. Juo alsuoja visa evangelija. Bet vis toji žmogiškosios silpnybės tragika, kad tikintieji istorijos eigoje "religinio auklėjimo apleidimu, arba klaidingu tikėjimo aiškinimu, arba ir savo religinio, dorinio bei visuomeninio gyvenimo trūkumais" labiau pridengė, negu atskleidė krikščioniškojo humanizmo veidą (II Vat. dok. I, 186). Juk niekas taip neužskleidžia žmogui Dievo, kaip žmogaus žmogui atžarumas. "Žvaigždžių šaltis neužgniaužė niekieno tikėjimo ir visatos Kūrėją. Bet žmonių šaltis daugelį nubloškė abejonėn Dievu, kaip nelygstama vertybe" (J. Girmius. Idealas ir laikas, 152 p.). Užtat II Vat. susirinkimas įsakmiai pabrėžia krikščionio rūpestį žmogumi, jo nerimu, jo grumtynėmis už laisvę bei socialinę lygumą.

Rūpestis žmogumi populiarია atvirumo forma, atrodo, neveda žmogaus į autentišką broliškumą, bet į palaipinį žmogaus,

kaip asmens, sunaikinimą. Suplokštėjimo simptomų pastebima net ateitininkų tarpe. K. Dagys pvz. nusiskundžia studentų ateitininkų sąjungoje išigalėjusiu antiintelektualizmu. "Vietoj minties, protinio bei ideologinio išsilavinimo, dabar ieškoma atvirumo, broliškos meilės, jautrumo... Atvirumas yra mada, stipriai išsiskynijusi dabartiniame Amerikos gyvenime" (Darbininkas, 1970. VIII. 19). Betgi iš savęs nei žmogiškasis jautrumas, nei atvirumas neveda prie minties lėkštumo. Priešingai, žmogiškasis jautrumas harmoningai derinasi su protiniu gilumu ir idėjinu susipratimu. Juk psichės gelmėse ir "smegenys", ir "širdis", protas ir jausmai, tiesa ir meilė subėga į vieną dvasios aktą, aukščiausių (ne sąvokinio) proto aktą. Prieštaravimas tarp intelektualinio gilumo ir atvirumo žmogui atsiranda tik tada, kai atvirumas apsiriboja žmogaus biologine ar psichologine sklaida. Deja, gyvenamoji aplinka, ypač scena ir ekranas, apeliuoja į psichobiologinį atvirumą žmogui. Bet biologinėje plotmėje nerasime nei asmens, nei moralinio jautrumo, nei broliškos meilės. Biologinėje žmogaus egzistencijos plotmėje susitinka ne broliai, ne jautrios širdys, bet degą kūnai; ne veidai, bet lytiniai organai. Biologinėje plotmėje "atsivėrę", išvysime ne asmenį, bet nuogą kūną, ne mintį, bet pojūčius. Tokį psichobiologinį atvirumą gana tiksliai atvaizduoja scenoje "Hair". Čia meilės, tikriau lytinių santykių, simboliai tokie nuogi, tokie įtužę ir laukiniški, kad juose nebelieka nei romantikos, nei asmeniško pasirinkimo. Šokis, seksas, veiksmas tęsiasi, eina, nesvarbu kas juose dalyvauja: vyras, moteris, juodas, baltas, geltonas, Petras, Jonas, blogas, geras, šis ar anas individas, be jokios kultūrinės paruošos, be jokio rūpesčio pasekmėmis. Meilė, išvilktą iš individualių drabužių, nebėra meilė. Toks "meilės" atvirumas virsta kažkokiu girtu, "mistiniu" jautulingumu. Tokiame atvirume pranyksta žmogus, pasilieka tik bendras svaigulys. Scenos pastangos pasiekti nepasiekiamų dalykų, t. y. sulyginti nuogumą (nuogą kūną) su garbingumu, tiesumu, nekaltybe, taika, meile,

brolybe ir altruizmu, pasilieka bergždžia iliuzija. Lytinės meilės, kalbos, grožio ir vertės polinkių pažeminimas bei suvulgarinimas meno ir tiesos vardu virsta ne atvirumu, bet žmogaus apgavyste.

Atvirumas psichologinėje plotmėje dažnai ribojasi tik jausminių podirgių intensyvumu. Staigus spalvų keitimasis, staugiančių garsų sproginimas, orientalinės meditacijos, narkotikų sukeltos iliuzijos — tai vis pastangos pralaužti individo intymias psichines užtvaras, išsivaduoti iš vienatvės jausmo. Bet vien tik psichologinio svaigulio miglose broliškos meilės neužteks. Broliška meilė, o taip pat ir autentiška meilė apilamai, atsiskleidžia tik dvasinėje žmogaus egzistencijos plotmėje. Šioje žmogiškosios būties sklaidoje jau susitinka asmenys, praturtindami savo gyvenimą grožio, tiesos ir gėrio vertybėmis. Čia atvirumas žmogui išsiskleidžia skaidriu žmoniškumu. Bendrieji idealai, siekiai, rūpesčiai ir uždaviniai sukuria daug glaudesnius ir prasmingesnius broliškumo ryšius.

Nežiūrint įvairių iškrypimų, jaunosios kartos pastangos prabilti į žmogų atvirumu, broliška meile ir moraliniu jautrumu yra skaidri prošvaistė pasikeitimų miglose. Medžiaginių vertybių, uniformų, titulų, užimamų pozicijų nuvertinimas — tai vis pirmieji žmogaus asmenybės akcentavimo žingsniai. Pilnutinio dvasinio ir kūninio žmogaus teigimas padės nuplėšti veidmainystės kaukę žmonių bendravime. Deja, pilnutinio žmogaus išsiskleidimas nėra lengvas dalykas. Plakatais ir šūkais jis nėra pasiekiamas. Šiai sklaidai reikalinga proto bei valios pastangų ir aiškių antžmogiškų rodyklių. Užtat II Vatikano susirinkimas ir šaukia krikščionis nesišalinti, bet aktyviai dalyvauti grumtynėse už žmogų. Rūpestis žmogumi turėtų būti ir krikščionių šviesuolių pagrindinis uždavinys. Žmogiškasis jautrumas turėtų pasiekti savų organizacijų, tautos ir žmonijos narius.

α. *Rūpestis savais nariais.* Mūsų veiklos amžiuje vienatvė smarkiai plečiasi. Įvairios priemonės (pvz. "jautrumo" grupės) šios "ligos" plitimui sulaukyti dar neneša

tinkamų vaisių. Tačiau vienvė, kylanti iš žmogaus nepakartojamos individualybės bei atsakomybės, yra neatskirama žmogiškosios prigimties dalis. Šitokios vadinamosios egzistencinės vienvės taku ateina nauja vaizduotė, naujos idėjos, nauji simboliai, naujos pažiūros į gyvenimą. O vienvė, paeinanti iš beprasmiškos būties, vertybių, tikėjimo bei įsitikinimų trūkumo, iššaukia neurotinį nerimą. Nusigrežimas nuo žmonių, bandymas dėtis kitais, negu esame, ši vienvės skausmą dar pagilina. Žmogui, kaip augalui saulė, žmonių bendrystė ir meilė yra būtina. Juk kiekvienas savo širdyje nešiojame tylų, degantį ilgę išsiveržti iš abejingos vienvės replių. Kiekvienas trokštame būti suprastas, pamatytas, įvertintas. Visiems yra reikalingas artimų žmonių dėmesys, paskatinimas, įvertinimas, užuojauta ir t. t. Deja, dažnai "akli" ir "užsiskleidę" prabėgame pro žmones. Mes netampame pilnais žmonėmis, jei nepraregime į žmones. Anot vokiečių filosofo Hartmanno, nematydami žmonėse jų vertės, mes patys pasiliegame skurdžioje vienvėje. "Nežinome, pro kokius lobius kasdien praeiname; nejaučiame, ką prarandame, kas mums dingsta, ir dėl to prasukame pro šalį. Dėl to aukščiausių gyvenimo vertybių gausa tampa mummyse išekvota. Ko mes ilgimės, mums yra duota nesuskaitomą daugybę žmonių širdžių, bet mes leidžiame tam viskam pražūti ir patys liekame tušti" (J. Girnius. Idealas ir laikas, 182-83 p.).

Užtat buvęs ateitininkų federacijos vadovas J. Girnius ir kviečia idėjos broliuose visų pirma regėti žmones, o ne tik organizacijos narius. Anot jo, mes telkiamės į organizaciją ne medžiaginės naudos ar pramoninio malonumo vedami, bet siekdami krikščioniško ir lietuviško auklėjimosi. O krikščioniškas auklėjimas ir auklėjimasis pražysta tik broliškos meilės šilimoje. Todėl ir šios organizacijos brolių tarpe kiekvienas turėtų surasti paguodos, suraminimo bei užuojautos. Rūpestis vienu kitais, kaip tos pačios šeimos nariais, privalo pintis bendrųjų siekių ir idealų audiny.

b. *Jautrumas lietuviškam žmogui.* Norėdamas paslėpti komunistinės revoliucijos taktiką nuo vakariečių akių, Leninas kadaise taip kalbėjo: "Mes rūpestingai stengsimės Europos masių nesigąsdinti... Mes duosime joms tokių šukių, kad jų klausantis, seilės varvės. Mūsų šukiai ir pažadai vakariečių mases taip apkerės, kad jų vadai ne drįs kalbėti prieš mus, idant įmiršusių masių nebūtų apmėtomi akmenimis..." Šis jo pasakymas, atrodo, bus išsipildęs. Kontroliuojant spaudą ir visas komunikacijos priemones, komunistams ne tik pavyko nuslėpti tiesą, bet ir daugelio vakariečių galvose sukurti komunistinės laisvės iliuziją. Tiesa, ne visur kalbantieji prieš liaudies demokratijas" bus apmėtomi akmenimis, bet daug kur klausytojai nuo jų nususuks. Ne vieno studento kambaryje pvz. teko matyti Amerikos prezidento paveikslą, įvilktą į nusikaltėlio drabužius, o Kinijos diktatoriaus Maocetungo portretą įdėtą į herojaus rėmus. Tokia idiotiška ignorancija žmogų sukrečia. Nenoromis kyla klausimas, kas nutiks su Amerikos demokratija, kai šio krašto universitetų "fabrika" prigamins daug tokių "šviesuolių".

Dabarties momentas reikalauja tikslaus leninistinių - marksistinių siekių pažinimo. Drąsi, faktiška ir blaivi informacija sužadins jautrias širdis. Apšviesta viešoji nuomonė palengvins grumtynes už žmogų rytuose. Šiam dabarties šauksmui lietuvių-amerikiečių jaunoji karta negali likti kurčia. Rūpestis žmogaus laisve šiuo momentu turi išsiskoti į rūpestį Lietuvos žmogaus laisve. Jeigu mes juo nesidomėsime, juo nesisielosime, jo pažinti nenorėsime, už jį nekalbėsime, už jo laisvę nesigrumsime, tai neatliksime mums istorijos uždėtos moralinės pareigos. Neatliksime laiko uždavinių ir tada, jeigu leisime išblėsti lietuviškai sąmonei vakaruose.

Tautybes tirpinančio katilo filosofija pamažu traukiasi iš viešojo Amerikos gyvenimo. Atgyjanti etninė sąmonė pradeda užimti anglosaksinės kultūros monopolizuotas pozicijas. Tai dar viena personalistinio amžiaus apraiška. Ji nemoko etninių grupių

savęs neapkęsti, kaip anksčiau darydavo net kunigų seminarijose ir katalikiškose kolegijose. Ji neniekina tautinių mažumų kilmės. Priešingai, personalistinė filosofija, teigdama žmogų jo konkrečioje istorinėje tikrovėje, teigia ir jo kilmę, kultūrą, tradicijas, papročius, Dievo garbinimo formas ir kalbą. Ji siekia, kad tautinių mažumų nariai, puoselėdami savo kultūrinės - dvasinės savybes, įsijungtų į šio krašto kūrybinį gyvenimą. Tokioms nuotaikoms esant, darosi lengviau puoselėti ir lietuviškąją sąmonę bei susipratimą. Nebėra tokio stipraus išorinio spaudimo, verčiančio mus tapti anglosaksiškais amerikiečiais, paneigiant dalį savęs. Šiandien lengviau galime pasilikti lietuviškais amerikiečiais, tokiais, kokie esame. Užtat lietuviškosios sąmonės puoselėjimas, kaip psichologinio vientisumo bei etinio jautrumo apraiška, yra vienas svarbiausių šūkių mūsų jaunajai kartai.

c. *Rūpestis Amerikos ir pasaulio žmogumi.* Ekonomiškai pajėgiausio ir techniškai pažangiausio pasaulyje krašto krikščionys neprivalo likti abejingi likusiai planetos daliai. Teisingesnis turtų padalinimas, politinė ir religinė laisvė, kultūrinė nepriklausomybė pasaulio tautoms ir šio krašto rasinėms bei etninėms mažumoms turėtų būti kiekvieno inteligento rūpesčių dalis. Tačiau, norint angažuotis krašto bei pasaulio problemoms, yra būtinas bent pagrindinis tų problemų pažinimas. Bet praktikoje čia užtinkame juokingų paradoksų. Pvz. skelbiami "neklaidingi" sprendimai Vietnamo karo reikalu, nežinant net elementariausių faktų apie to karo priežastis ir eigą. Jeigu tame krašte eina tik pilietinis karas, tai bene būtų geriausia iš jo pasitraukti. Bet jeigu ten grumiasi dvi skirtingos politinės santvarkos, dvi valstybės, tada, suradus užpuoliką ir užpultąjį, privalu padėti užpultajam apsiginti. Sveikas protas mato, kad taikos šauksmai siunčiami ne aukos, bet užpuoliko adresu.

Žmogus aplinkos įvykius pažįsta ir aiškina turimų, susidarytų kategorijų pagalba.

Jei tos protinės kategorijos būna ideologinių emocijų per stipriai nuspalvintos, tada objektyvi tikrovės interpretacija darosi neįmanoma. Tokiu atveju faktai taikomi prie turimų prielaidų, užuoť pakeitus turimas prielaidas naujų faktų šviesoje. Šis pažinimo principas bent iš dalies paaiškina, kodėl kai kurie žmonės ir grupės nėra psichologiškai pajėgūs matyti tikrovę tokią, kokia ji yra. Tarp tokių individų ar grupių dialogas nėra įmanomas, nes jie nesistengia atsiverti tiesai. Jie savaip supranta ir aiškina jiems pateiktus faktus. Gal dėl to Jungtinės Tautos ir atsisakė spręsti Vietnamo klausimą, nes vienas tų tautų narių blokas tebėra aklas visoms spalvoms, išskiriant raudoną Maskvos spalvą. Užtat, norint su kraštutinių ideologijų grupėmis nąšiau bendrauti ir jų "tiesomis" neužsikręsti, reikia visų pirma pažinti tų grupių psichologiją. Vien gera valia čia mažai ką pagelbės. Tie patys žodžiai, kaip pvz. taika, laisvė, demokratija, susidariusios maišaties taip pat neišsklaidys, nes tos pačios sąvokos išreiškia skirtingus turinius ir turi skirtingas prasmes.

Tiesos suradimui kliudo ir klaidingai formuojami klausimai, kuriems nėra protingo atsakymo. Jie tik supainioja žmonių galvoseną bei laikyseną. Jie tik kliudo kovą už geresnį pasaulį. Viena kitą neigiančios alternatyvos nepalieka vietos teisingam sprendimui. Oponentas, sakytume, priverčiamas kapituluoti. Štai keletas tokios "logikos" pavyzdžių! Ko nori: įstatymais paremtos tvarkos ar teisybės ir laisvės? Juodosios jėgos ar vergų valstybės? Religijos ar organizuotos Bažnyčios? Abortų laisvės ar moterų vergystės? Prasmingo mokslo ar tradicinės mokyklų sistemos sunaikinimo? Taigi ar abejingumo pavergtų tautų laisvei? Tautybės ar religijos? Dievo ar tautos? Ko gi nori: "good grammar or good taste?" Kritiškiau į šias logikos pinkles pasižiūrėjus, nesunku bus iš jų išsinarplioti. Vienu atveju mes galime norėti abiejų alternatyvų, kitu — nė vienos. Norėsim ir geros gramatikos, ir gero skonio, ar atmesim ir laisvus abortus, ir moterų vergystę. Kiekvienu

atveju absurdiškų šūkių pasipriešinimui reikalinga brandaus ir kritiško galvojimo.

Dabarties negerovių pajautimas ir ateities galimybių regėjimas yra būtinas žmogaus ir žmonijos pažangai. Tačiau esamo blogio kėlimas vienoje bendruomenėje gali virsti žudančia retorika, o ateities gėrio vaizdavimas — iliuzine utopija. Tiesa, kad ir laisvės šalyje yra tiek daug negerovių. Netvarka, korupcija, skurdas, veidmainystė, išnaudojimas, nekontroliuojama technologija, užteršta aplinka — tai tik kelios tų negerovių apraiškos. Tiesa, kad nei mokslas, nei technika, nei profesinė kompetencija, nei liberalinės reformos lauktos didžios bendrijos nesukūrė. Taika, teisingumas ir meilė išslydo iš mūsų rankų. Užtersm ne tik vandenį ir orą, bet ir žmogaus mintį bei jausmus. Tad kiekvieno pareiga yra esamą blogį kelti viešumon ir jį šalinti. Bet nepasitarnausime žmonijai, jeigu tik kovosime prieš blogį vakaruose, ignoruodami keleriopai didesnę blogį rytuose. Neišgydysim šio krašto žaizdų, jei, atakuodami blogį, atimsime šaliai savigarbą, pasididžiavimą savo praeitimi ir pasiektais laimėjimais. Nepagelbėsime tautų grumtynėms už taiką, jei, siekdami taikos, paraližuosim šio krašto valią kovai.

Kai senieji dievai subyra, dairomasi naujų. Yale universiteto profesorius Karolis Reich regi naują dievą akvarijaus, dvasios amžiuje. Jis regi žalią Ameriką, tyro dangaus ir skaidraus vandens šalį. Savo vizijoje jis mato naują išlaisvintą individą, aukštesnio proto būtybes, žmoniškesnes bendruomenes. Žaliuojančios Amerikos žmogus gyvens taikoje su savimi ir su kitais, su visuomene, gamta ir žeme. Darosi dar džiugiau, kai Yalos pranašas mus užtikrina, kad naujosios generacijos sukeltos revoliucijos bangos nesulaikomai mus neša į pienu ir medum tekančią šalį, į ateities šalį, virtusių vienu ištisu kaimu, kur bus pakankamai narkotinės ekstazės, laukinės muzikos, kur nereikės protinio darbo nei aiškios protingos kalbos. Bet A. Greely primena, kad, Amerikai virtus vienu didžiuliu ūkiu, tie milijonai, kuriems maistą, drabu-

žius, pastogę ir vaistus parūpina kiti, ilgai negyvens. Tada tikrai pilkoji Amerika pavirs žaliuojančia Amerika. Bet toji žaluma bus kapų žaluma. Taip gali atrodyti Reicho ateities vizija, virtusi tikrove.

Vėžlio megztinuku ant pečių, karoliais ant kaklo, basom kojom žygiuodamas universiteto koridoriais, Yalos pranašas tiki ir vaizduojasi, kad jis ir jo jaunieji sekėjai ir yra toji ateities banga. Bet ir vėl Čikagos sociologas Greely tą ateities bangą sulygina su praeities bohemišku grupių judėjimu. Skirtumas tarp jų esąs tik toks, kad dabartinė basųjų grupė daug gausingesnė ir labiau paskendusi narkotikuose. Blaiviesiems žemės gyventojams, tuo pačiu ir krikščionims, tebėra aišku, kad pasaulio pakeitimas reikalauja didelio pasišventimo ir ilgų metų kieto darbo.

BAIGIAMOSIOS PASTABOS

Krikščioniškosios pasaulėžiūros pagrindai nesikeičia. Kristus, kaip jos centras, visuomet pasilieka tas pats. Tačiau periferinėje sklaidoje keičiasi ir krikščioniškoji pasaulėžiūra. Dabarties krikščionis kitaip žiūri į save, į žmones, į jį supančius daiktus ir į Dievą, negu jo pirmtakai. Griežtųjų mokslų įtakoje ir krikščionis pasidarė kritiškesnis. Technikos gimdoma aplinkos kitimo sparta ir jį "išmetė iš kojų". Nepaisant daugybės kontaktų, ir jis, išgyvendamas žmonių šaltą abejingumą, ieško šiltesnio asmeniško sąlyčio mažesnėse bendruomenėse. Matydamas daug neteisingumo, ir jis pradeda nekantriai reikalauti veiksmingų reformų. Pagaliau jis ieško gilesnio asmeniško santykio su Dievu. Jei bažnytinė struktūra tesiūlo jam tik "objektyvizuotos" malonės šaltinius, jis nuo jos arba visai nusisuka, arba bando atrasti dievybę įvairiose religinio bei sekuliarinio "misticizmo" grupėse.

II Vatikano susirinkimas taikliai nusakė tuos žmonių galvosenos ir elgsenos pasikeitimus. Pakitėjusios pasaulėžiūros įtakoje sujudo ir krikščioniškosios veiklos rodyklės. Atrodo, kad jos pagrindinė rodyklė nušviro intelektualinio gilumo ir moralinio

ŽVILGSNIS Į MENĄ

FELIKSAS JUCEVIČIUS

Šiuo straipsniu kun. dr. Feliksas Jucevičius pradeda seriją straipsnių apie meną. Kadangi kun. Jucevičius yra filosofas, tai spėjame, kad šie straipsniai bus lyg tam tikra meno filosofija. Ir tuos "Laiškų Lietuviams" numerius, kur bus daugiau kalbama apie kokį nors menininką, stengsimės iliustruoti jo kūriniais. Šį numerį iliustruojame Michelangelo kūrinį nuotraukomis.

Redakcija

I. ŽODIS IR MENAS

1.

Tai buvo prieš daugelį metų. Mano kelionės dienoraštyje pažymėta 1950 m. rugsėjo mėn. 27 d., trečiadienis. Visą dieną išklajojęs Florencijos gatvėse, pavakaryje dar nusiskubinau į San Lorenzo bažnyčią. Ne tiek pati šventovė, kiek Medici koplyčios traukė mane. Aišku, po tiek metų man būtų sunku pasakyti, ką aš tą vakarą jaučiau, jei ne mano užrašai. Jie padeda atgaivinti tą išskirtinį įspūdį, kuris taip giliai įsisukverbė į pasąmonę, jog tapo neatskiria-

jautrumo kryptimi. Rūpestis žmogumi ir jo santykiais su jį supančia tikrove (gamtine ir antgamtine) virto krikščioniškosios veiklos pagrindine paskata.

Kritiškesnis dabarties žmogaus protas reikalauja pilnesnio tikėjimo supratimo. Užtat krikščioniui šviesuoliui nebeužtenka katekizmo nei sekmadienio pamokslų. Jis savo teologinį žinojimą privalo atverti visoms dabarties žmonijos problemoms, bandydamas jas risti Apreiškimo šviesoje. Bet šiam uždaviniui atlikti, be teologinio apšvietimo, reikalingas ir žmonijos reikalų (ūkinių, socialinių, politinių) tikslesnis pažinimas.

Teoretinio išvalgumo į žmonių rūpesčius bei gyvenimo žaizdas, deja, neužtenka.

ma ir visad gyva mano gyvenimo dalimi. Ar ne keisti padarai esame mes? Mes esame tai, ką mąstome ir darome, sutinkame ir sakome, matome ir išgyvename. Žodžiu, mes esame tai, kas tampame.

Capella dei Principi Medicei stebino mane savo prabanga. Nemanau, kad tai man darytų įspūdį šiandien. Koplyčios kupola Elbos granito, sienos brangiausio marmuro, kur matosi iškalti didžiosios kunigaikštystės herbai. Didžiųjų hercogų sarkofagai iš porfyro. Šičia viskas byloja Medici giminės garbę, garsą ir, žinoma, praeitį. Tačiau sekanti koplyčia skelbia jau ką kitą — tos giminės meilę menui.

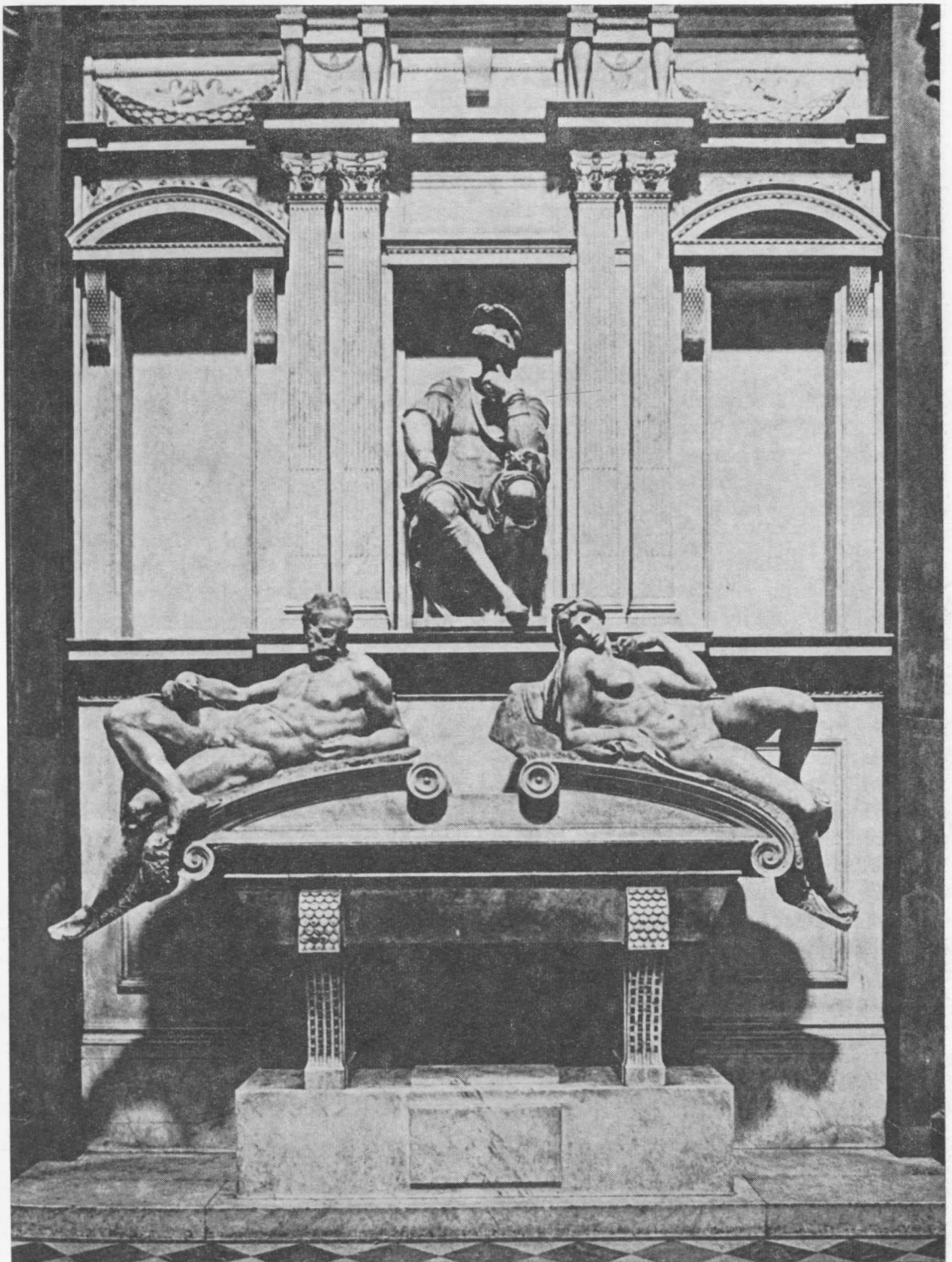
Iš tikrųjų, jei *Capella dei Principi* prakalba į mus prabanga, tai *Sagrestia Nuova* — žmogaus snkurtuoju grožiu. Romoje buvau susidūręs daugelį kartų su Michelangelo kūriniais, bet tik šičia pirmą kartą realizavau, ką reiškia matyti genijaus kūrinį. Turiu mintyje Medici sarkofagus puošiančias statulas. Prie susimąsciusio Lorenzo kojų matome vyro figūrą — "Vakarą", o moters — "Aušrą", kuri atrodo, lyg pasi-

žodžiais dangaus karalystė nepasiekiamo. Ideologiniai šūkiei bei principai be praktiško veiksmingumo praranda savo reikšmę. Užtat šiandien krikščionis privalo daugiau Dievą liudyti, negu už jį kovoti. Moralinis jautrumas šiandien tapo pačia veiksmingiausia, jeigu ne vienintele, Kristaus liudijimo forma. Ir lietuviui krikščioniui nelieka kito pasirinkimo. Ir jis privalo širdies jautrumu kreiptis į žmogų. Tik jo rūpestis dabarties sąlygose darosi šakotesnis, apimdamas Lietuvos, šio krašto ir pasaulio žmogų. Vis dėlto rodydamas daugiau dėmesio savo kilmės krašto broliui, jis atliks vienkartinę jam skirtą misiją. Autentiškas angažavimasis vienam žmogui yra drauge angažavimasis ir visai žmonijai.

Michelangelo

Naktis ir Diena

Michelangelo

Vakaras ir Aušra

ruošusi keltis ir kalbėti. Dar išpūdingesnė yra moterimi vaizduojamoji "Naktis" ir vyru — "Diena". Šios abi skulptūros yra prie Giuliano sarkofago. Šiuos kūrinčius galėjau kontempliuoti ištisas valandas. Kaip kiekvieno kalba, taip ir meno, išsireiškia simboliais. Michelangeliškoji kalba yra taip pat simbolinė. Jis išreiškia tai, ko labiausiai trokšta šios žemės vaikai — jėgą ir grožį. Nors ne visuomet jiems tai užtikrina laimę, bet visada garantuoja pasisekimą.

Michelangelo apreiškė man du dalykus: kūrybos galią ir meno grožį. Prieš tai jau buvau matęs jo "Pietà" šv. Petro bazilikoje ir "Moze" San Pietro in Vincoli bažnyčioje, ir keletą metų vėliau Louvre užtikau jo "Vergus", bet nė vienas tų kūrinių neiššaukė manyje tos meninės emocijos, kurią išgyvenau, saulei leidžiantis, Medici koplyčioje. Tą vakarą pirmą kartą susižavėjau grožiu, kurio nemačiau gamtoje. O susižavėti grožiu, kurio nėra gamtoje, reiškia ne ką kitą, kaip susižavėti menu.

2.

Tačiau susižavėti menu ir rašyti apie meną yra du labai skirtingi dalykai. Estetinis išgyvenimas išsisako natūraliai formomis, linijomis ir spalvomis, o ne žodžiais. Aišku, kiekvieną išgyvenimą galime interpretuoti. Estetinis nesudaro išimties. Tačiau interpretacija nėra estetinis išgyvenimas, o dar mažiau menas. Estetinio išgyvenimo neperteikiamumas yra visų mirtingųjų dalia, neišskiriant filosofų ir rašytojų. Filosofas turi teisę pasisakyti apie meną, bet tai, ką jis sako, yra filosofija, o ne menas. Nerečiau atsitinka, kad filosofų vadinamasis menas atrodo visai skirtingas dalykas nuo to, ką menininkai tuo žodžiu supranta. Taip buvo antikiniiais laikais, taip yra ir mūsų amžiais. Platonui meno kūrinys buvo tik kopijos kopija. Nėra abejonės, kad Fidijui jis reiškė visai ką kitą. Ravaisson domėjosi menu, ir jis buvo vienas iš nedaugelio filosofų, kuris buvo tikrai pasiruošęs kalbėti apie meną. Kartą Delacroix nuėjo jo pasiklausti, bet išėjo labai apsvylęs, nes jis niekada nesusidūręs su tokiu menu, apie

kurį kalbėjo filosofas. Jis nebuvo geresnės nuomonės ir apie jaunąjį meno kritiką Taine. Reikia manyti, kad mūsų ekspresionistai buvo ne mažiau apsvylę Adomu Jakštu, kuris, remdamasis tomistine filosofija, moralės principais ir Bažnyčios kodeksu, kritikavo juos savo rašinyje "Ekspresionizmas dailėje ir poezijoje".

Atrodo, kad šiuo atžvilgiu lyg būtų laimingesni rašytojai. Ar tai neliudytų Tolstojus, Beaudelaire, Wilde ir Malraux? Nors Tolstojaus "Kas yra menas?" yra gana vienašališka studija, bet reikia sutikti su Roger Fry, kad ji kartu reiškia "estetikoje vaisingo samprotavimo pradžia". O su "Fleurs du Mal" poetu, jei ir neprasideda, tai bent aiškiai pasistumia pirmyn modernioji estetika. Kad jis tai galėjo pasiekti, turi būti dėkingas Delacroix. Wildės paradoksa paliko taip pat pėdsakus estetikoje. Mūsų laikais su estetika ir meno filosofija glaudžiai siejasi Malraux vardas. Mūsų meno žinovų tarpe sutinkame Joną Grinių, kuris yra kartu ir dramaturgas. Tačiau tuojau reikia pastebėti, kad rašytojai susiduria su ta pačia estetinio išgyvenimo perteikimo problema, kaip ir filosofai. Jų išsireiškimo priemonės yra taip pat žodžiai. Kartais rašytojui pasiseka nusakyti meno kūrinį labai įmantriai, ir jo pasisakymas gali būti tikras literatūros šedevras, bet jis gali turėti tik tiek bendro su menu, kaip Ravaisson ar Taine filosofavimai. Van Goghas prisipažino, kad jam yra įdomu klausytis Zolos išvedžiojimų apie meną, kaip stebėti portretistą, piešiant peisažą. Pagal jį, Zola turi tiek bendro su Balsacku, kad abudu nedaug nusimano apie meną, bet daug kalba.

Kad taip yra, tai nieko nuostabaus. Dailininko kūrimo priemonės yra teptukas, paletė ir dažai. Jis perduoda savo estetinę emociją linijomis ir spalvomis. Apie tuos dalykus filosofas ir rašytojas turi labai paviršutinišką supratimą, jie mano, kad tai yra nesvarbu. Tačiau dailininkas yra kitos nuomonės. Jis žino, kad meno kūriniai yra kruopštaus ir ilgo darbo vaisius, kad jų pasisekimą ar nepasisekimą apsprendžia

ne tik sugebėjimai, o taip pat dažai, drobė ir teptukas. Tai yra viena iš priežasčių, kodėl filosofo ar rašytojo samprotavimai skamba kartais dailininkui taip neįtikimai, jog jie atrodo jam net beprasmiški.

Tačiau estetiškos problemos yra ne tik kalbinės, o taip pat psichologinės ir loginės prigimties. Anksčiau, negu yra perteikiamas, estetiškas išgyvenimas priklauso nuo meninio jautrumo ir proto aštrumo. Šiuos du pastaruosius problemas aspektus labai tiksliai formulavo Clive Bell. Jis rašo: "Be jautrumo žmogus negali turėti estetinio išgyvenimo, ir, aišku, teorijos, kurios nesiremia plačiu ir giliu estetiniu išgyvenimu, yra bevertės. Tiksliai tie, kuriems menas yra aistringų emocijų nuolatiniu šaltiniu, pajėgia įsigyti davinį, iš kurių gali išvesti vertingas teorijas. Bet iš aiškių davinį teorijų išvedimas implikuoja tam tikrą kiekį smegenų darbo, ir, mūsų apgailestavimui, stiprus protas ir švelnus jautrumas nėra neatskiriami dalykai".(1)

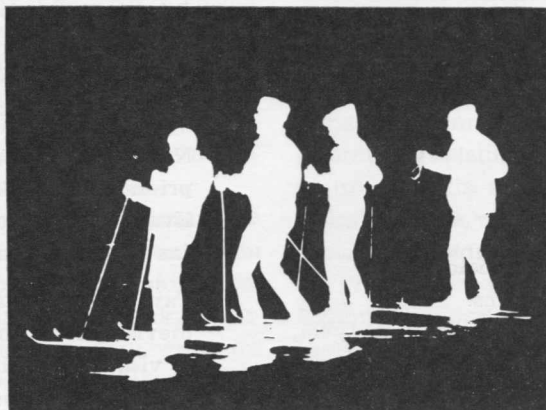
3.

Kai visą tai žinome, ar begalime drįsti kalbėti apie meną? Žinoma, kad taip. Viena, menas yra žmogiškasis reiškinys, ir kaip toks yra prieinamas žmogaus protui. Tiesa, Valery pataria kalbančiam apie meną atsiprašyti, tik neaišku kieno. Nemanau, kad žmonių, nes menas yra žmogaus reikalas. O dievų tikrai ne, nes jie seniai paliko Olimpą. Antra, išgyventi meno kūrinį yra kiekvieno žmogaus teisė. Jei jis turi

teisę išgyventi, tai kodėl jis negalėtų to išgyvenimo analizuoti? Menininkai sako, kad filosofai ir rašytojai kalba apie meną, jo nesuprasdami, bet pastariesiems kartais atrodo, kad menininkai filosofuoja apie meną, nežinodami filosofijos.

Tačiau reikia pripažinti, kad meno filosofinis bei literatūrinis aspektas, t. y. jo pasakojamoji funkcija, nesuteikia meno kūriniiui estetinės svarbos. Meno kūrinys liks tokiu ir tada, jei niekas apie jį nefilosofuos ir nerašys. Tai nereiškia, kad pasakojamoji funkcija nėra menui naudinga. Kai kas įrodinėja, kad estetika turi vengti filosofijos, tačiau iki šiol dar niekas nesukūrė estetiškos teorijos be filosofijos. Aišku, estetika nėra filosofija, bet ji visad suponuoja filosofiją. Kad taip iš tikrųjų yra, liudija patys meno kritikai. Beaudelaire, T. S. Eliot, Malraux yra ne tik dideli kritikai, bet kartu mąstytojai su gilia filosofine mintimi. Dažnai kritikai pasitarnauja menininkams. Tik prisiminkime Beaudelaire, kuris pristatė savo bendralaikiams Wagnerį, Delacroix ir Dumier. Be to, menas nėra kokia beprasmiška abstrakcija, bet simbolių visuma, kuri išsako ir nusako savo laikus. Šis aspektas yra, gal būt, nesvarbus menininkui, bet svarbus kritikai ir sociologui. Mūsų dienomis meno kritika domisi šiuo aspektu, ir Malraux veikalai turi tokį didelį pasisekimą tik todėl, kad jis sugeba mense išsifruoti laiko ženklus.

(1) *Art*, Capricorn Books, New York, 1958, p. 15.

(Išvertė P. Gaučys)

ERDVĖ IR LAIKAS

Tas kalėjimas, tos grandinės,
į kurias siela sukaustyta?

Š v. Teresė

Srovė ir laikas,
narvo pinučiai,
už kurių siela,
užburtoji karalaitė,
verpia, verpia,
šalia langų akių
(vienintelių plyšių,
pro kuriuos liūdėdama
pasirodo).

Erdvė ir laikas,
narvo pinučiai:
tuoj jūs sulūšite!
Ir gal labai greit, nes
kiekviena valanda ir akimirka
juos didina. Ir aukso paukštė
tykoja skylės, kad ištiestų sparnus!

Karalaitė, gudruolė,
apsimeta verpianti ir laukia,
ligi nuluš vienas virbas...
Tuo gi tarpu tolimoms
žvaigždėms sako: "Draugės,
man ištieskite šviesos
lipynes virš bedugnės..."

Ir blankios žvaigždės
jai atsako: "Palauk,
sesele, palauk
ir būk pasiruošusi,
mes tuoj ištiesime lipynes".

* * *

Amado Nervo, meksikiečių poetas,
artimas prancūzų simbolistams.
Jo poezijoje ryškūs meilės ir mirties motyvai,
susirūpinimas žmogaus likimu ir svyravimas
tarp tikėjimo ir abejonės, tarp dvasios ir kūno.

TOMUI KEMPIEČIUI

Sicut nubes, quasi naves,
velut umbrae...

Jau daugel metų, kaip ieškau dykumu,
jau daugel metų, kaip gyvenu nuliūdes,
jau daugel metų, kaip sergu
dėl tavo parašytos knygos.

O Kempai, prieš tai mėgau
šviesą, lygumas, jūrą;
bet tu pasakei, kad visa baigiasi,
kad visa miršta, kad visa tuštybė!

Pirma, igeidžių blaškomas,
bučiuodavau viliojančias lūpas,
auksines garbanas, dideles akis,
užmiršdamas, kad jos nuvysta.

Bet kaip teigia rimti daktarai,
kuriuos tu, mokytojau, cituoji,
žmogus praeina, kaip laivai,
kaip debesys, kaip šešėliai.

Vengiu bet kurios žavios vietos,
jokia meilė manęs nebedžiugina,
ir su tavo knyga rankoje
vaikštau po tamsią naktį...

O Kempai, Kempai, rūstus askete,
išblyškęs askete, kiek bloga pridarei!
Jau daugel metų, kaip sergu
vien dėl tavo parašytos knygos!

JEI ESI GERAS

Jeį esi geras, viską žinosi
be knygų. Tavo dvasiai nieko
nebus beprasmiška, neteisinga,
niekas juoda visatos platybėje.

Neišsprendžiamoji pirmųjų
priežasčių ir tikslų problema,
išsvarginusi filosofiją,
tau bus paprastas dalykas.

Tavo protui pasaulis įgaus
dievišką vaiskumą, aiškia prasme,
ir visa savo esybe
džiaugsies beribe taika...

KRIKŠČIONYBĖ SOCIALINIO

TEISINGUMO KELYJE

JUOZAS PRUNSKIS

Taikliai aptardamas lietuviybės kūrėjus, J. Ambrazevičius savo knygoje apie Lietuvos rašytojus pasakoja, kaip Gabrielė Petkevičiūtė savo draugei, kuri ėmė tvirtinti, kad ponai turi vienus sentėvius, o "chlopai" kitus — kirto į ausį.

Kadangi moters smūgis tikriausiai negalėjo būti stiprus, tai gal net nėra ko labai protestuoti prieš tą "smurtą", gi Petkevičiūtės tokį didelį socialinį jautrumą net reikia pagirti.

Socialinis jautrumas ypač reikalingas mūsų laikais. Religija visada siejasi su labdara. Ir Lietuvoje elgetos glausdavosi ne prie didžiųjų bankų ar stambiųjų įmonių ir krautuvių, kur vaikščioja turtingieji, o elgetų eilės rikiuodavosi prie bažnyčių, kur būdavo religija gaivinamų geraširdžių žmonių eilės.

Labdara yra labai geras dalykas, kaip parama artimui varge ir kaip visuomenę auklėjanti priemonė pamatyti vargo išspautą, gal dar net pro blakstienas neper-sisvėrusią, ašarą.

Tačiau labdara yra per siaura platesniu, visuotiniu mastu išspręsti vargo ir skurdo problemas. Daug yra padariusi valstybė, įvesdama socialinį draudimą, nemokamą neturtingųjų ir senelių gydymą, kompensaciją nedarbo atvejais, pensijas senatvėje ir t. t.

Tačiau socialinės gerovės kūrimas reikalingas dar didesnės spartos, ryžtingesnių priemonių ir net globalinio masto, išplečiant turtingų ir industrijoje bei ūkyje pažangių kraštų talką atsilikusiems, kaip tai ryškiai pabrėžia paskutiniosios Jono XXIII ir Pauliaus VI enciklikos.

SOCIALINĖS GEROVĖS ŠAUKLYS

Ypatingai ryžtingas krikščioniškos socialinės minties kėlėjas yra Olindos ir Recife arkivyskupas Dom Helder Camara, pats iš vyskupiškųjų rūmų perėjęs gyventi į Brazilijos skurdžių rajoną. Jis dar 1966 m. Lotynų Amerikos vyskupų konferencijoje Argentinoje išėjo su šūkiu, kad turi būti pagerintas valstiečių gyvenimas, šalinant vadinamąjį "vidaus kolonializmą". Jis kalbėjo: "Koksai gi bus krikščionybės likimas, jeigu žmonės nubus ir pajus, kad jie yra apleisti galingųjų ir turtingųjų... Problemą išspręs ne pašalpa, o teisingumo įgyvendinimas, ir tai plačiu pasauliniu mastu".

Tas pats dabarties socialinių reformų šauklys arkivyskupas Camara, 1968 m. pakviestas su paskaita į Paryžių, priminė, kad Pietų Amerika išgyvena priešrevoliucinį klimatą, kad daugelis Pietų Amerikos kaimiečių yra parijų padėtyje, atstumti nuo žemės, kurią jie dirba. Ir jis klausė: "O ką gi mes darome? Ar mes prabilome garsiai ir aiškiai į didžiuosius žemvaldžius, į valdžios ir turto žmones? O gal mes tik užmerkiame akis ir padedame jiems miegoti ramia sąžine, prisidengiant aukų skraiste mūsų bažnyčioms ir mūsų socialiniams užmojams?... Ar mūsų pasyvioji krikščionybės atmaina neatstūmė minių? O krikščionybė gi turi reikštis savo teisingumo ir brolybės reikalavimais, drauge su savo amžinojo atpirkimo evangelija".

Priminęs, kad dėl neteisybių negalime kaltinti Dievo, nes tas problemas mes patys įpareigoti išspręsti, arkiv. Camara ryžtingai perspėja: "Politika negali toliau pasilikti tik išlaikymu privilegijuotųjų klasės,

kuri užblokuoja pagrindines reformas, suka jas savų tikslų kryptimi ar palieka jas dūlėti popieriuose”.

MEILĖ VARGO ŽMOGUI IR KRIKŠČIONIŠKOJI REVOLIUCIJA

Arkiv. Camara nėra vienintelis balsas, šaukiąs Pietų Amerikos socialiniuose tyruose. Štai pvz. Peru sostinės Limos kardinolas L. Ricketts, dar 1966 m. pakviestas su paskaita į Notre Dame universitetą, pažymėjo, kad jeigu mes parodysime pakankamai meilės vargo žmogui, laukiama socialinė revoliucija bus krikščioniška. Ir radikaliems socialiniams pagerinimams mes neturime būti stabdys, o energingas akstinas. Grupė Peru valstybės katalikų kunigų, 1968 m. suvažiavę į sostinę Limą, paskelbė deklaraciją, kuria atkreipia dėmesį, kad Peru valstybėje 1,026 didieji žemės valdytojai kurie tesudaro tik 0.1 procento gyventojų, valdo 11,653,958 hektarus žemės, kas sudaro 60.9 procentų visos Perū dirbamos žemės. Vidutiniškai Peru valstybėje išeina, kad vienas žemės didvaldis turi tiek plotų, kiek 7,000 mažžemių. Dėl to ta kunigų grupė kėlė žemės reformos reikalą ir net skatino:

“Rimtai žiūrėkime į pareigą pasakyti mūsų žmonėms tiesą: jie negali priimti Komunijos ar vesti tikrą krikščionišką gyvenimą, jeigu jie nusuka nuo algų, jeigu jie vengia mokesčius mokėti, jeigu jie pavergia vietinius, jeigu jie su savo tarnais elgiasi nežmoniškai ar spindi prabangoje šiame neturto pasaulyje... Mes atidengiamo karą neturtui. Mes einame į kovą prieš išnaudojančią priespaudą. Antrojo Peru nepriklausomybės karo uždavinys, yra išvaduoti Dievo vaikus iš vergijos, ir jokiam sektantizmui čia nėra vietos”.

ZEMĖS IR MIESTŲ REFORMOS

Po Tarptautinio kongreso Bogotoje, Kolumbijoje, į Medelliną susirinkę daugiau kaip 900 Lotynų Amerikos kunigų paskelbė deklaraciją, kurioje atkreipia dėmesį, kad Pietų Amerikoje yra vietų, kur žmonės kasdien tegauna maisto tarp 1,500 ir 2,000 kalorijų, kai tuo tarpu normaliai žmogui rei-

kia tarp 2,800 ir 3,000 kalorijų. Daugelyje Pietų Amerikos kraštų vidutinis metinis žmogaus uždarbis tėra apie 300 dolerių. Daugely vietų žmonių neraštingumas siekia 50 procentų. Žmonės prislėgti alkio, tamsumo, nedarbo. Dėl to tie kunigai pareiškia, jog negalima pasmerkti šių prislėgtų žmonių, jeigu, ieškodami išsilaisvinti iš šio skurdo, jie imasi radikalesnių priemonių.

Tais pat 1968 m. buvo sušauktas Kolumbijos kunigų suvažiavimas Golkondoje. Čia priimtoje rezoliucijoje jie iškėlė žemės bei miestų reformos ir pramonės gamybos plėtimo reikalavimus. Tvirtai pasisakė už kovą prieš alkį ir neturtą, prieš neraštingumą ir skurdą, prieš kūdikių mirtingumą, prieš pajamų nelygybę; visa tai ugdo socialinę įtampą ir yra prievartos veiksmų daigai. Stipriai pasisakydami už socialinę krikščionybę, jie kėlė balsą prieš susirišimą su vyriausybėmis, kurios toleruoja tokias neteisybes, ir reiškė solidarumą su tais, kurie ryžtasi minėtas negeroves šalinti. Vieton militarinių biudžetų ugdymo, jie kėlė reikalą kreipti daugiau dėmesio į kultūrinę ir socialinę žmonių gerovę.

Socialinis jausmas ten tiek ima augti, kad net 300 Brazilijos kunigų, 1967 m. susirinkę bendron konferencijon, savo deklaracijoje ryžosi pasiūlyti bažnyčias ir koplyčias, be kulto, dar ir liaudies mokymo ir studijų reikalui.

Aštuoniasdešimt Bolivijos kunigų 1968 m. parašė savo vyskupams laišką, skatindami nebijoti neturtingų bažnyčių, kad tik daugiau jėgų ir lėšų būtų skiriama socialinei gerovei ugdyti. Prašė leisti kunigams gyventi savo vargo brolių tarpe, jeigu tik jie pareiškia tokį pageidavimą. Skatino atsisakyti visų Bažnyčios privilegijų, išisjungiant į bendros gerovės kūrimą.

PRIVILEGIUOTA PRABANGA IR MINIUŠKURDAS

Antroje visuotinėje Lotynų Amerikos vyskupų konferencijoje 1968 m. buvo pasidžiaugta, kad gerai organizuojamos darbo unijos sėkmingai padeda eiti prie lygesnių ir didesnių pajamų ir prie darbo žmonių ge-

rovės. Apgailestauta, kad Pietų Amerikoje infliacija sudaro socialinio netikrumo pavojų. Pasisakyta prieš tą padėtį, kad daugumo žmonių gyvenimo lygis labai žemas, kai tuo tarpu kokie 2-3 procentai gyventojų dienas leidžia privilegijuotoj prabangoj. Ypač kaimo žmonėms stinga reikiamo maisto, jų butai menki, jie neturi galimybių dalyvauti nei socialinėj pažangoj, nei politiniame gyvenime. Kai kuriuose kraštuose pradėta žemės ūkio mechanizacija ir žemės reforma, bet tai vyksta labai lėtai.

Vyskupai atkreipia dėmesį, kad krašto socialinė sąmonė bręsta, jaunimo pažiūros keičiasi, revoliucinė dvasia auga, ir reikia dėti visas pastangas, kad socialinės gerovės būtų ryžtingai siekiama taikiomis, o ne grubiomis, prievartos priemonėmis.

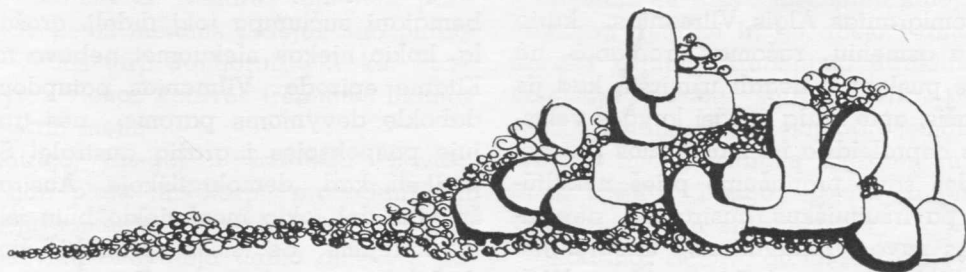
Čia vis daugiausia atkreipėme dėmesį į krikščioniškosios socialinės sąmonės brandimą Pietų Amerikoje. Ten kontrastai tarp privilegijuotos prabangos ir masinio juodo skurdo yra didesni ir ryškesni, ir tai buvo paskatas patiems katalikams daugiau susiinteresuoti socialinės pažangos reikalu ir jos siekimo priemonėmis. Iškeliama ten svarbūs visuotinės gerovės principai ir labai ryžtingai pasisakoma už teisingumo ir žmoniško gyvenimo standarto įgyvendinimą. Socialiniu klausimu besidomintieji turėtų susipažinti su Perų vyskupų komisijos, sudarytos socialinei akcijai vystyti, išleistų dokumentų rinkiniu apie socialinės krikščionybės reiškimąsi Lotynų Amerikoje. Tą dokumentų rinkinį į anglų kalbą yra išvertęs John Drury ir jį išleido Maryknoll misijų bendrija (Maryknoll, New York, 247 psl.) pavadinimu "Between Honesty and Hope".

SOCIALINĖ KRIKŠČIONYBĖ, KOMUNIZMAS IR KAPITALIZMAS

Katalikų socialinė doktrina pažangi, ir mes visi į ją turime kreipti daugiau dėmesio. Tai mūsų dienų spirginantis reikalavimas. Nebepasitenkindami vien labdara, katalikai kelia reikalą socialinį teisingumą įgyvendinti valstybiniu ir globaliniu mastu, įpareigojant valstybes, bet neužmušant nė privačios iniciatyvos, priverčiant valstybę budėti socialinio teisingumo ugdyme, bet nepadarant jos monopoliniu visiems darbdaviu, kaip tai yra komunistiniuose kraštuose. Katalikai pasisako už organizuotas darbo žmonių pastangas ginti savo socialinės gerovės reikalus unijose, bet saugo tų unijų laisvę ir priešinasi jų pavertimui įrankiu totalistinės valstybės, virtusios monopoliniu darbdaviu, kaip tai yra komunistiniuose kraštuose. Katalikai pasisako už gamybos priemonių tarnavimą viso krašto gerovei, bet prieš jų pavergimą kontrolėn valdančiųjų klikos, kaip tai yra komunistų kraštuose.

Katalikai žino, kad socialinei gerovei siekti labai svarbi žodžio, spaudos, radijo, televizijos laisvė su teise kritikuoti ir pačios valstybės netikslius ir neteisingus žygius. Komunistų gi santvarkoje, visą spaudą, radiją, televiziją ir kitas susižinojimo priemones perimant valstybės kontrolėn, faktinai jos perimamos išimtinon valdančio režimo ir partinės diktatūros kontrolėn ir tarnybon.

Katalikų socialinė doktrina yra pažangi ir ji stoja tiek prieš pliko kapitalizmo siaurumus, tiek ir prieš diktatūrinę komunizmo prievartą.

APIE PASAKAS, EROTIKĄ IR "DAILININKO ŽMONĄ"

DANUTĖ BINDOKIENĖ

Erotinė literatūra Amerikoje ir kai kuriuose Europos kraštuose šiuo metu taip išplitusi ir "išstobulinta", kad jos kūrėjams darosi kaskart sunkiau kuo nors nustebinti skaitytoją. Tuo tarpu lietuvių literatūra pasižymi tiesiog senmergiška nekaltybe, nes autoriai stipriau erotinių temų beveik neliečia. Darosi nuostabu, kad J. Tininio "Dailininko žmona" ateina pas skaitytojus kaip tik erotinio romano vardu (arba bent taip vilojančiai ją pavadina knygos aplankas).

Pradėjus versti puslapius, susidaro įspūdis, kad J. Tininis, smalsiai nusiteikusiam skaitytojui, yra iškrėtęs linksmą pokštą. Jeigu tiesa, kad autorius, tyčiomis sušaržavęs romano personažus ir sustatęs juos lyg margoje šachmatų lentoje, pasakoja įvairius jų ėjimus su neslepiaama šypsena, tada tie veikėjai bei jų nuotyčiai yra bent priimtini.

Pagrindinis "Dailininko žmonos" veikėjas — emigrantas Algis Vilmantas, kurio pirmuoju asmeniu rašomas romanas, nė viename puslapyje negali užmiršti, kad jis yra ta ašis, apie kurią sukasi knygos veiksmas. Jis nepraleidžia nė mažiausios progos, neparodęs savo pranašumo prieš nekultūringus, paviršutiniškus australus, nepasididžiavęs savo išsilavinimu, talentu. Jis, mat, dailininkas, nors laikinai plauna lėkš-

tes ligoninės valgykloje, bet nė kiek neabejoja, kad pasaulis vieną dieną bus paklotas po jo kojomis. Dar neįtikinamesnė ir lėkštesnė yra Algio mylimoji, vėliau žmona, australė Moira. Ji parodoma kaip religinga protestantė (audros metu paaukojusi brangųjį perlą bažnyčiai, kad būtų išgelbėta), motinos norams ir auklėjimui paklusni duktė (atsisakiusi tekėti už Vilmanto, nes mama nori turtingo žento), tačiau jau antrame pasimatyme išsirengia pozuoti Vilmano studijoje. Arba vėliau, prisiekdindama meilę savo vyrui, susitikinėja su jo priešu Henry Bell, iki paaiškėja, kad naujagimis Vilmantukas turėtų vadintis Bell pavarde...

Jeigu jau romano veikėjai atrodo neįtikėtini, tai jų gyvenimas ir nuotyčiai klostosi lyg kokia fantastiška pasaka, skirta suaugusiems. Pvz.: Vilmantas, patyręs, kad Moiros mamai mieliau turtingas žentas, nuvyksta į pajūrį, kur žvejojami perlai, ir bematant sučiumpa tokį didelį, gražų perlą, kokio niekas niekuomet nebuvo matęs. Kitame epizode Vilmantas patupdomas į daboklę devynioms paroms, nes tramvajuje paspoksojęs į gražią australę! Sunku patikėti, kad demokratiškoje Australijoje žmogus dėl tokio menkniekio būtų išlaikytas kalėjime be teisės pranešti žmonai, darbdaviui ar advokatui. Kai pagaliau Vil-

manto ir Moiros santuoka subyra, turtingas amerikietis pasisiūlo perkelti Vilmantą į Ameriką, suruošti jo paveikslų parodą ir duoti visokeriopą paramą. Tokių pasakiečių įvykių knygoje apstu.

Gal būt, romane norėta pavaizduoti skaudžios mišrių vedybų pasekmės, ypač kai jų partneriai ateina iš skirtingų kultūrų bei gyvenimų ir vienas antro visai nesistengia pažinti. Kad tos pasekmės skaitytojui nesukelia užuojautos, o greičiau šypsena, tai jau kitas dalykas.

J. Tininis, atrodo, pažįsta Australiją, nes vietovaizdžių ir gamtos detalių aprašymai skamba autentiškai, yra įdomūs. "Dailininko žmona" vaizduoja lietuvių emigranto kūrimąsi tolimoje Australijoje ir todėl tema labai aktuali, šių dienų lietuvių išeivio istorijos dalis. Romanas parašytas paprastai, sakiniai taisyklingi, sklandūs, tik gaila, kad korektūros klaidų nemažai užsilikę. Kažkodėl autorius vartoja žodį "misteris", kai turime lietuvišką jo pakaitalą. Taip pat akį rėžia kai kurie kiti vertimai iš anglų kalbos pvz.: bušai, ušeretė, šanelis ir kt.

Skaitytojui, kuris daug nesigilina į turinį ar personažus, "Dailininko žmona" suteiks keletą malonių poilsio valandėlių.

"DAILININKO ŽMONA". Romanas. Parašė J. Tininis. Viršelį piešė Giedrė Vaitienė. Išleido Lietuviškos Knygos Klubas Čikagoje. Kaina \$5.00, gaunama "Drauge".

ANTROJI BANGA

A. TYRUOLIS

Tai antrasis O. Nendrės romanas, pasirodęs dvejiems metams praėjus nuo pirmojo — "Aidas tarp dangoraizių", kur buvo parodytas vienos lietuviškos tremtinės likimas šio pokario metu.

"Antrojo bangoj" užsibrėžta pavaizduoti gan platų laikotarpį, pradedant dar pirmuoju pasauliniu karu ir baigiant antrąją bolševikų okupaciją (laiko atžvilgiu pasitaiko šokių tokių nesutapimų). Tai, saky-

tum, vienos didelės lietuvių šeimos istorija to laikotarpio eigoj.

Romanas, parašytas aiškiai katalikiškoj, idealistinėj, humanitarinėj (žydų globojimas!) ir pedagoginėj dvasioj, turi daugiau tezinio romano bruožų. Gal aiškiausiai tai matyti iš teigiamų ir neigiamų veikėjų parinkimo. Kalbant apie teigiamus veikėjus, matome, kad Jurgis Klevas turi visus jauno, pirmaisiais nepriklausomybės metais žuvusio studento Jurgio Krasnicko (1902-1922) bruožus. Jam ir jo tragedijai pavaizduoti autorė paskyrė nemažą puslapių, bet apie šį jauną idealistinį kultūrininką praverstų ir visas romanas. (Toks romanas kaip tik šiom dienom ir pasirodė — tai Karolės Pažeraitės "Anapilio papėdėje", išleistas Lietuviškos Knygos Klubo Čikagoj). Sunkiau pasakyti, kiek realios atramos "Antrojo bangoj" turi neigiamas tipas Tomas Šakalys, su Jurgiu kartu ejęs aukštesnįjį mokslą, bet pagaliau nuėjęs bolševikams tarnauti ir atlikęs Kaino rolę (nužudęs Jurgį).

Į romaną įpintas vienas intriguojąs, bet su tolimesne veiksmo eiga nedaug ką bendro teturįs epizodas — tai Andrius ir Jadzės "romanas", pasibaigęs tragiškai (Andrius kariuomenėj žūva nuo atsitiktinio šūvio, Jadzė lieka su pavainikiu). Gal būt, autorei ir čia bus rūpėję parodyti "karštos meilės" pavojus ir Klevų šeimos humanitarinį mostą (kūdikio išsūnijimą).

Tolimesnėj veiksmo eigoj tėvas Juozas Klevas dėl neįmanomos išpildyti duoklės komunistinei valdžiai patenka į kalėjimą ir ten žūva, našlei Anelei antruoju bolševikmečiu siūloma steigti pavyzdinį kolūkį, o jai su tuo nesutinkant, išvežama į Sibirą.

Ryšium su Klevo ieškojimu kalėjime autorė gan detalčiai ir, be abejo, autentiškai aprašo kalinių kankinimo įrankius, kurių kolekcija tiesiog šurpą kelte kelia (13 skyr.). Smulkiai taip pat aprašomas slapytymasis nuo gresiančių išvežimų su pirmąja tų vežimų banga. Įpinta ir partizanų veikla kovoj su sribais.

Kadangi autorei daugiau rūpėjo idėjinis momentas, tai ji ne tiek vysto intrigą ar ku-

Skyrių tvarko DANUTĖ BINDOKIENĖ

SUSIDOMĖJIMAS KRAŠTOTYRA AUGA

Neretai išeivijos lietuvių tarpe, ar tai viešuose susirinkimuose, ar privačiuose pokalbiuose, o dar dažniau mintyse, iškyla neramus klausimas: "O kažin kaip ten su tėvynėje augusio jaunimo lietuviškumu? Ar komunistinėje dvasioje ir visų sovietijos respublikų bendravimo idėjoje jis neprarado meilės savo tėvynei, ar tebesididžiuoja savo lietuviška kilme ir tauta?" Žinoma, atsakymą į tokius klausimus tebutų galima rasti, tik laisvai ir artimai pabendravus su tenyškčiu jaunimu, o kol tai neįmanoma, belieka tik spėlioti. Plačiau paskaičius okupuotos Lietuvos spaudą, į akis krinta nepaprastas jaunimo susidomėjimas įvairiais kraštotyros aspektais. Studentai, mokslei-

ria charakterius, kiek rodo vienokio ar kito tipo veikėjus. Kompoziciniu atžvilgiu tai daugiau nuoseklus įvykių nupasakojimas, pajvairintas gan gausiais dialogais. Romanas nepretenduoja į kokias literatūrinės aukštumas, jis daugiau priklauso lengvesnio pasiskaitymo žanrui, kartu pasižymėdamas lengvu pasakojimu ir giedria nuotaika. Meniška romaną apipavidalino P. Jurkus.

O. Nendré. ANTROJI BANGA; romanai. Chicago, Ill., 1970. 202 p. Kaina \$3.50.

viai, dirbantis jaunimas, mokytojai ir kiti inteligentai vasaros atostogas praleidžia, važinėdami po kraštą, rinkdami tautosaką, besidomėdami liaudies menu, vietovių istorija ir t. t. Kraštotyros įkarščiu yra užsikrėtusi visa Lietuva ir net kolūkiuose dygsta muziejėliai, sudaromi įvairūs kraštotyros rateliai, ruošiamos ekspedicijos į aplinkines vietas.

Galima lengvai suprasti, kad tas susidomėjimas liaudies kūrybos lobiais nėra vykdomas okupanto parėdymu, nes pavergėjui daug svarbiau užgniaužti kiekvieną tėvynės meilės kibirkštėlę, o ne jas labiau įpūsti. Tad kodėl tas nepaprastas susidomėjimas krašto praeitimi, ypač jaunimo tarpe, kuris jau gimęs ir augęs komunistų valdžioje ir laisvos tėvynės nebeprisimena? Atrodo, kad šiandieniniam lietuviui jaunuoliui būtinai reikia pasisemti stiprybės iš tautos praeities, pažinti ją ir pamilti. Tarytum anais Basanavičiaus ir Kudirkos laikais, kada jaunimo dvasią žadino ir kėlė garbingos Lietuvos istorijos ir turtingos tautosakos lobynas, šių dienų okupuotos Lietuvos jaunuolis vėl ieško, gal net pats to gerai neįsąsčius, savo tapatybės tuose pačiuose šaltiniuose.

Gal būt, geriausiai tą ieškojimą ir jo rezultatus paryškina Norberto Vėliaus straipsnis "Visa Lietuva" "Jaunimo Gretų" Nr. 12 (1970). Štai kelios ištraukėlės:

...Tik savaitę mūsų kraštotyriminkų ekspedicija pabuvo Zervynuose, bet šį kaimą su žaliais pušynais ir nešiojamomis smėlio kopomis, su draugiškais žmonėmis ir skardžiu kerdžiaus ragu vaiskiais vasaros rytais mes pamilome kaip savo gimines.

...Nesinori palikti krašto, kur žmonės taip sunkiai pelnėsi duonos kąsnį, tačiau išmoko mylėti ir branginti kiekvieną žemės pėdą.

...Visi šie žmonės skaudžiai pergyveno net du pasaulinius karus, visi neteko tėvų ir vaikų, brolių ir seserų. Visi matė daug skurdo ir vargo, buvo ujami ir skriaudžiami. Ne vieno širdis, kaip ir veidas, išvagota giliomis rėvomis. Tačiau visi šie žmonės paprastai, be skambių frazių, myli žemę, kur gimė ir užaugo. Myliu ir aš juos. Mano svajonių žemė — visa Lietuva su dainom ir raudom, su padavimais ir pasakomis, su turtinga istorija ir šiandiena. Nėra joje bevardžių kalnų ir klonių, laukų ir raistų, nėra piliakalnių be padavimų, kaimų — be istorijos, o žmonių — be talento.

JEI NEGALI NUGALĖTI — SUSIDRAUGAUK

Daugiau kaip prieš 120 m. K. Marksas pavadino Romos popiežių pirmuoju atstovų tų "senosios Europos" reakcingiausių jėgų, kurios susivienijo "komunizmo šmėklos šventajam piudymui", kitaip kalbant, Vatikanas ir visas katalikiškasis pasaulis buvo be jokių rezervų vadinamas didžiausiu komunizmo priešu. Tačiau dešimtmečiams bėgant, tas priešas vis dėlto pasirodė neįveikiamas, o, revoliucijos aršumui praslinkus ir dar vėliau mirus Stalinui, pats komunizmas turėjo pripažinti, kad Katalikų Bažnyčios dienos visgi nėra suskaičytos ir krikščionybės sąjūdis kaskart stipriau reiškiasi tiek pačioje Rusijoje, tiek okupuotuose kraštuose.

Dialogo, ar bent tam tikrų paliuobų, tarp katalikybės ir komunizmo svarbą pabrėžė tarptautinis komunistų ir darbininkų partijų atstovų pasitarimas Maskvoje 1969 m. Komunistinis pasaulis pripažįsta, kad dabar toks dialogas darosi vis prieinamesnis, nes, jo nuomone, Katalikų Bažnyčios

pažiūros į komunizmą yra smarkiai pakitę popiežių Jono XXIII, Pauliaus VI-jo ir II-jo Vatikano suvažiavimo įtakoje. Tokiu atveju ir komunizmui lengviau pateisinti norą užmegzti glaudesnius ryšius su Bažnyčia. Tik nepripažįstama, kad ne Bažnyčios pažiūros į komunizmą pasikeitusios, bet komunizmo vadai, negalėdami paneigti Bažnyčios egzistencijos ar ją nugalėti, atsargiai pradeda ieškoti draugystės.

Šios mintys iškyla, perskaičius doc. Jokūbo Minkevičiaus straipsnį "Vatikanas ir antikomunizmas" (Tiesa, Nr. 44, 1971 m.), kuriame išsamiai recenzuojama to paties vardo V. Niunkos knyga ("Mintis" Vilnius, 1970 m.). Knygoje nagrinėjama šiandieninė Vatikano pozicija komunizmo atžvilgiu ir tuo pačiu, nors ne taip tiesioginiai, draugiškesnės komunizmo pažiūros į Katalikų Bažnyčią.

IŠDRISO VARTOTI TIK LIETUVIŲ KALBA

Po ilgo delsimo ir atidėliojimo, šių metų pradžioje buvo išspausdintas M. K. Čiurlionio memorialinio muziejaus, esančio Druskininkuose, katalogas. Tačiau net ir taip ilgai ruoštas leidinys, pasak Literatūros ir Meno Nr. 4 (1971), yra labai netobulas, vertas priekaištų ir papeikimo, ypač už tai, kad yra išspausdintas tik lietuvių kalba. Druskininkuose ir kituose Lietuvos kurortuose vasaros metu suplaukia tūkstančiai turistų iš Rusijos, todėl rusų kalba visuose spaudiniuose yra būtina.

RENKAMAS KOMP. J. STROLIOS PALIKIMAS

Joniškyje ir kitose Lietuvos vietose surasti kompozitoriaus J. Strolios dokumentai — rankraščiai, gaidų sąsiuviniai, jo surinktos ir užrašytos liaudies dainos. Visa ši medžiaga perduota Valstybiniam archyvu. Minėtas archyvas viešai kreipėsi į visus lietuvius, ieškodamas dar daugiau medžiagos apie J. Strolią (laiškų, rankraščių, nuotraukų ir kt.).

(Literatūra ir Menas Nr. 2, 1971 m.)

kalba

Skryrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

Patarėjas — PROF. PETRAS JONIKAS

KAIP NAUDOTIS LIETUVIŲ KALBOS ZODYNAIS

Teisingai J. Aistis rašo, kad "lietuvis galvos nesuka dviem dalykais: gimtąja kalba ir savo tautos istorija". Kaip ten bebūtų su ta istorija, bet kad mūsų tautiečiai labai mažai tesirūpina savo kalbos grynumu, tai nereikia jokių įrodymų, užtenka tik pavartyti dabar mūsų leidžiamas knygas, laikraščius ir pasiklausyti radijo pranešimų. Pirmiauėjusi "Gimtoji Kalba", o dabar kalbos skyriai "Laiškuose Lietuviams" ir "Pasaulio Lietuvoje" kalte kala kai kuriuos netiksliciai vartojamus žodžius ar išsireiškimus, bet kai kurie mūsų rašytojai ir radijo bei televizijos pranešėjai į tai nekreipia jokio dėmesio. Jau buvo ne kartą rašyta, kad yra nevertotinas žodis *neužilgo*, nes tai yra slavybė, reikia sakyti *netrukus*; nesakytina, kad *artistas išpildė meno kūrinį*, bet reikia sakyti *atliko*; turime sakyti *dveji, treji, penkeri metai*, bet vis daugelis pasako ar parašo *du, trys, penki metai*. Juk mes nesakome *dvi kelnės, trys žirkklės, penki marškiniai*, bet *dvejos kelnės, trejos žirkklės, penkeri marškiniai*. Tad ir su žodžiu *metai* taip pat vertotini dauginiai skaitvardžiai.

Jeigu jau kas ir neskaito kalbos skyrių minėtuose žurnaluose (bet būtų labai naudinga skaityti!), tai galėtų pasižiūrėti bent

į žodyną. Dabar mes turime tris pagrindinius lietuvių kalbos žodynus. Jau yra Lietuvoje išleisti aštuoni tomai (iki žodžio *ožvilnis*) *didžiojo arba akademinio lietuvių kalbos žodyno*. Taip pat 1954 m. Lietuvoje yra išleistas ir 1962 m. Čikagoje perspausdintas (su "nukomunistintais" pavyzdžiais) *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vokietijoje 1950 m. Lietuvių Tremtinių Bendruomenė išleido prof. Pr. Skardžiaus, St. Barzduko ir J. M. Laurinaičio sudarytą *Lietuvių kalbos vadovą*.

Visi šie trys žodynai yra geri, tik reikia mokėti jais naudotis. Akademinis lietuvių kalbos žodynas yra skiriamas daugiau mokslo, o ne praktikos reikalams. Į jį yra sudėti ir vertotini, ir nevertotini žodžiai. Apie šį žodyną neseniai taip yra rašęs iš Lietuvos vienas jo bendradarbis: "Šis žodynas turėtų būti savo rūšies *thesaurus*, tik, žinoma, gyvos kalbos tokį *thesaurus* padaryti yra neįmanoma. Vis dėlto siekiama. Taigi į jį stengiamasi dėti visus žodžius, kurie tik yra paliudyti, vadinasi, net ir barbarizmai bei tarnybės. Jame galima rasti ir *abrozės, abrusas, bindokas, brukas, brudas* ir t. t. Kalbos mokslui visa tai yra svarbu. K. Būga buvo užsimojęs į šį žodyną sudėti ir tikrinius vardus, bet vėliau buvo to atsisakyta. Ką vartoti literatūrinėje (=bendri-

nėje) kalboje, jau kitas dalykas. Tam tikslui yra *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Pats vartotojas turėtų orientuotis, ką iš didžiojo (akademiniio) žodyno galima vartoti, ką ne. Pvz. jame yra paduotos trys veiksmažodžio ieškoti formos: *ieškoti, jieškoti ir jėškoti*. Šios formos rodo fonetinius kalbos pakitimus mūsų tarmėse, bet literatūrinėje (=bendrinėje) kalboje vartotina tik *ieškoti* (reikia tarti *jieškoti*)’.

Lietuvių kalbos vadovu taip pat reikia mokėt naudotis, nes jis kai kur šiek tiek nutolsta nuo mūsų dabartinės oficialiosios jablonskinės rašybos. Negalima sakyti, kad jame įvestos naujenybės būtų nelogiškos. Prof. P. Skardžius, atrodo, kaip tik norėjo mūsų rašybą padaryti logiškesnę ir lengvesnę, bet kadangi ir Lietuvoje tebesilaikoma jablonskinės rašybos, tai mums, mažai saujelei, gyvenančiai išeivijoje, keisti rašybą nebūtų tikslu.

Čia paduosime tik keletą *L. k. vadove* esančių žodžių, kurių rašyba skiriasi nuo jablonskinės rašybos: *betkas, betkur, betkada, kur nekur, vos nevos, galbūt, turbūt, visdėlto, visvien, vistiek, aukštas, Niolė, misionierius, bjaurus, pjauti, jietis, jieškoti*. Pagal jablonskinę rašybą šiuos žodžius taip reikia rašyti: *bet kas, bet kur, bet kada, kur-ne-kur, vos-ne-vos, gal būt, tur būt, vis dėlto, vis vien, vis tiek, aukštas, Nijolė, milijonas, misijonierius, biaurus, piauti, ietis, ieškoti*.

Tad, kilus kokiems nors rašybos neaiškumams, patartina naudotis tik *Dabartinės lietuvių kalbos žodynu*, nes jis pateikia bendrinės mūsų kalbos žodžius, kurių pagrindu yra jablonskinė rašyba.

LIETUVIŠKI TARPTAUTINIŲ ŽODŽIŲ

ATITIKMENYS

Neseniai Pedagoginis Lituanistikos Institutas išleido naudingą Pr. Skardžiaus knygą „Ankstyvesnė ir dabartinė lietuvių bendrinės kalbos vartosena“. Pr. Skardžius yra atsiuntęs Pedagoginiam Lituanistikos Institutui išleisti ir kitai knygai rankraštį apie lietuviškus tarptautinių žodžių atitikmenis. Būtų labai malonu, kad atsirastų šiai kny-

gai išleisti mecenatas. Šiuo klausimu galima kreiptis į Institutą, bet, reikalui esant, galėtų patarpininkauti ir „Laiškų Lietuviams“ redakcija.

Čia norime supažindinti skaitytojus su šio rankraščio turiniu, įdėdami prof. Pr. Skardžiaus pratarmę ir paskui kelis žodžių pavyzdžius. Pr. Skardžius savo pratarmėje taip rašo:

„Svetur, daugiausia tarp svetimųjų, gyvendami, užsienio lietuviai ilgainiui vis daugiau ir geriau išmoksta svetimąsias kalbas, su kuriomis jiems tiesiogiai tenka susidurti, ir tuo pat metu vis mažiau begauna progos savo gimtąją kalbą atnaujinti, pagyvinti, papildyti reikalingesniais savais, lietuviškais žodžiais. Todėl šituo savo darbu aš bent iš dalies esu pasiryžęs ateiti į pagalbą tiems, kurie nori prisiminti lietuviškus žodžius, kurių vietoj vis dažniau vartojami tarptautiniai žodžiai. Tai yra vien praktinis žodyninio pobūdžio darbas, bet jo tikslas yra visai kitoks, kaip kokio nors ištiso tarptautinių žodžių žodyno, pvz. 1969 m. išleisto Lietuvoj. Šitame rinkinyje tarptautinių žodžių aiškinimais norima tik geriau paryškinti lietuviškų pakaitų darybą ir reikšmę; tam tikslui tėra parinkti ir tokie tarptautiniai žodžiai, kuriems lig šiol yra sudarytų lietuviškų pakaitų, jau anksčiau vartotų, didžia dalimi ir dabar Lietuvoj vartojamų, bent žodynuose ir kitur. Į visus čia teikiamus žodžius reikia žiūrėti ne kaip į kokius autoriaus siūlymus, bet kaip į medžiagą, kuria skaitytojai gali individualiai pasinaudoti pagal reikalą ir skonį“.

Štai keli pavyzdžiai:

Abadžūras (prc. abat-jour), lempos apdangalas; gaubtas, gaubtuvas.

abstrakcija (lot. abstractio „atitraukimas“), atitrauktinė, atsietinė sąvoka; atotrauka, atsaja.

košmaras (prc. cauchemar), sunkus, slėgiamas sapnas, slėgiamas regėjimas; slėgėlė, slogutis.

meniū (prc. menu), valgių sąrašas (pvz. valgykloje); valgiaraštis.

špricas (vok. Spritze), prietaisas vaisiams į kūną leisti, išvirkšti; švirkštas.

Marija Smilgaitė

HUSBANDS

John Cassavetes savo naujausiame filme "Husbands" toliau praplečia savo improvizacinės vaidybos techniką, kurią vartojo filmuose "Shadows" ir "Faces", mėgindamas tiksliau atvaizduoti realybę. Režisierius - autorius nustatė gaires, o patys aktoriai pasirinko jiems sklandžiausią atlikimo būdą ir dialogo formą. "Husbands" parodo ne kasdieninį gyvenimą, bet žmogaus vaidybą realiame pasaulyje — jo komišką pasielgimą, atsisakant individualumo.

Pasirinktas metodas ypač atitinka tematikos — trijų vyrų bičiulystės — apibūdinimą. Ketvirtasis draugas tik ką miręs, ir jie — Harry (Ben Gazzara), Archie (Peter Falk), Gus (John Cassavetes) — pergyvena ne tik jo pasitraukimą, bet ir savo pusamžio krizę, artėjant senatvei. Po laidotuvių nė vienas nenori grįžti namo ir būti savosios šeimos galva. Pasilikdami visi trys drauge, jie galvoja išlaikyti savo jaunystę, bet pasirodo labai nesubrendę. Savo atskiras mintis ir valias sulieja draugėn: dvi dienas girtuokliauja, trunkosi, žaidžia krepšinių, plaukioja baseine, juokauja, stumdosi. Vėliau pasirodo gėrimo pasekmės. Sergant ir kalbant, pasirodo pirmasis nesklandumas — Harry jaučiasi atstumtas. Mirusysis buvo jo artimesnis draugas. Dabar liko du prieš vieną.

Pagaliau visi apsisprendžia grįžti namo ir paskui važiuoti į darbą. Namie supykusi žmona taip įrūstina Harry, kad tik draugai jį pajėgia sulaikyti. Harry nutaria skristi į Londoną. Prie jo prisideda ir kiti du. Atvykę į Londoną, pirmiausia jie nueina į "gambling casino" pinigų išsilošti, bet nesiseka. Paskui mėgina laimėti su

moterimis. Pagaliau Gus ir Archie, pagalvoję apie savo vaikus ir šeimas, nutaria baigti tuos kvailiojimus ir grįžti namo. Nueina pas Harry, bet tas, prisikvietęs merginų, nutaria kitaip tvarkytis.

Visi trys savo vaidmenis gerai atliko. Jų pajėgumas dirbti improvizaciniu metodu sukūrė šį filmą. Atsirado aktuali kalba be literatūrinių sunkumų: pirmiausia nustatoma mintis, o paskui atitinkami žodžiai yra paties aktoriaus pritaikomi. Spontaniškumas matosi, bet mintis ir jausmai vis nerimtai perduodami — viskas sakoma juokais. Geriau suvokti prasmę paliekama gestais ir mimika. Victor Kemper filmavimas dar labiau išryškina filmo mintis: laidotuvių sceną, pasistumdymą, einant Niujorko gatvėmis, ėjimo rungtynes ir t. t.

Pagrindinis filmo trūkumas — ilgumas. Jisai susidaro iš tų įdomiųjų improvizacinės vaidybos scenų. Norint pasiekti įdomumo tašką, kai kurios scenos turėjo būti ilgai tęsiamos. Tai ir neleido sutrumpinti filmo. Žinoma, Cassavetes visų nepritrauks, bet vis tiek pasiliks vienas iš pačių originaliausių filmų režisierių Amerikoje.

LOVE STORY

Vyras sėdi žiemą Central Parke. Sušalęs. Visur pilna sniego. Vaizdas priartėja prie žiūrovo. Vyras klausia: "Ką gali sakyti apie dvidešimt penkerių metų mirusią mergaitę? Tai, kad ji buvo gabi, graži, mylėjo Mozartą, Bachą, Beatles ir mane". To ir užteko filmui tapti kandidatu į Oscar premijas, o išspausdintam tekstui tapti labiausiai perkama knyga visame krašte.

REIKĖTU RELIGINIO TURINIO KNYGU JAUNIMUI

Mes daug sielojamės Lietuvos laisvę. Tai labai gerai. Ir kituose baruose daug ką nuveikiame: rašome įvairias knygas, romanus apie Lietuvos laikus, apie Vokietijoje praleistas dienas — tai lyg mūsų gyvenimo dienoraštis. Bet ko labiausiai mums dabar reikia — tai jaunimui (14 - 19 m.) geros religinės knygos, pana-

Oliver Barrett IV (Ryan O'Neill), Harvardo universiteto studentas, įsimyli Jennifer Cavillieri (Ali McGraw) iš Radcliffe. Jis yra vienos didžiausių turtuolių šeimos sūnus, anglosaksas, protestantas. Jos tėvas, italas, katalikas (John Marley), yra pyragaičių kepėjas. Kai juodu nori tuoktis, jo tėvas (Ray Milland) leidžia apsispręsti: laukti dvejus metus, kol baigs mokslą, arba vesti ir studijuoti be jo piniginės paramos. Užsispyręs Oliver tuojau veda. Jennifer jį išlaiko, per tuos dvejus metus dėstydamą muziką privačioje mokykloje ir dirbdama vasaros stovykloje. Jo tėvai prisiunčia pakvietimą atsilankyti. Jennifer stengiasi juos sutaikyti, bet Oliver atsisako net telefonu kalbėti su tėvu. Ji išlekia pro duris. Oliver jos ieško po visus universiteto pastatus, kol pagaliau randa sušalusią prie namų laiptų. Jis nori atsiprašyti, bet ji pasako, kad "meilei nereikia atsiprašymų". Juodu gyvena kukliai, valgydami tik sumuštinis su riešutų sviestu, kol jis baigia mokslus ir pradeda advokatauti. Išsikrausto į kitą butą ir nori šeimos, bet, jam nuėjus pas daktarą pasiteirauti apie abiejų sveikatą, sužino, kad žmona serga nepagydoma liga. Prieš Kalėdas Jenny miršta. Oliver, eida-

šios, kaip buvo Tihamer Toth knygos. Anais laikais mes, būdami jauni, tas knygas ryte rydavome, mums jos atrodė tokios įdomios, pamokančios, atsakančios į mūsų to meto problemas. Žinoma, dabar jau jos pasenusios. Dabartinis jaunimas jų neskaito. Siandieninis gyvenimas yra labai pasikeitęs, bet doros principai lieka tie patys. Tad kur mūsų rašytojai, kur mūsų kunigai? Dėl ko niekas jaunimu nesirūpina?

mas pro duris, susitinka tėvą. Tėvas nori atsiprašyti, bet sūnus atsako jos žodžiais, kad nereikia. Liūdnas nueina į parką pasėdėti.

"Love Story" autorius Eric Segal pasinaudoja sena Pelenės pasaka, bet nutraukia laimingas vedybas romantiška mirtimi. Francis Lai muzika tik persunkia scenas sentimentalumu ir trukdo žiūrovui išigilinti į veiksmą. Milland ir Marley vaidyba pagyvina jiems nustatytus tėvų stereotipus. O'Neill ir McGraw vaidyba taip pat gera, neperdėta.

Pačios gražiausios scenos vyksta be kalbų: žaidimas sniege, hockey rungtynės, čiuožimas ant ledo, pasivaikščiojimas lyjant ir t. t. Režisierius Arthur Hiller įdomiai atvaizdavo jaunosios susitikimą su tėvais, vartodamas "grįžimo" metodą (flashback). Oliver atveža Jenny į namus, bet, vos įėjus pro duris ir su tėvais pasisveikinus, nori važiuoti atgal. Kitoje scenoje juodu jau automobiliu dumia, o žiūrovas grįžta į namus sužinoti, kaip tėvai reagavo į Jenny.

Gale filmo, sužinojus, kad Jenny mirs, Oliver ją kviečia kelionėn į Europą, kur ji anksčiau manė studijuoti muziką. Jenny atsako, kad norinti tik pabūti su juo kartu.

Jaudinamės, kad jaunimas pradeda eiti blogais keliais, vartoja narkotikus, girtuokliauja, ištvirkauja, bet ar čia ir vyresnieji nėra iš dalies kalti?

Neužtenka pamokslų bažnyčioje, kai joje gal tik vienas kitas tėvų atitemptas jaunuolis, nuobodžiaudamas sėdi. Jie bažnyčioje žvalgosi, kiek pamatys savo amžiaus jaunimo, bet ne daug jo tepamato. Ar ilgai mes tuos jaunuolius galėsime į bažnyčią tempti? Reikia juos išamontinti, kad patys eitų. Tėvai, kad ir kaip besistengtu, vieni nieko nepasieks, reikalinga pagalba iš šalies.

Ką mums reikš laisva Lietuva, jei neturėsime ko į ją vežti? Yra nemažas pavojus prarasti savo jaunimą ir tautybei, ir religijai. Iš savo vaikų dažnai pastebiu, kad mokyklos bailsas jiems yra daug stipresnis, negu tėvų balsas. Ką mokykloje pasako — šventa, o ką tėvai pasako, tai gali klausyti, gali ir neklausyti. Kai kas pasakys, kad tėvai dabartinio jaunimo nesupranta, kad čia yra tas garsusis kartų atotrūkis. Bet juk yra jaunimo vadovų ir auklėtojų, kurie supranta ir turi suprasti šių dienų jaunimą, tad iš jų ir laukiame tinkamos mūsų jaunimui literatūros.

Džiaugiuosi tėvų jėzuitų pamokslais, kurie pajudina šių dienų žmogaus dvasią, bet mes esame surišti ir su savo parapija, kurioje tik retkarčiais pagaunama žmogaus dvasia. Žinau, kad daug puikios medžiagos yra „Laiškuose Lietuviams“, bet to nepakanka.

Manau, kad tie, į kuriuos čia noriu kreiptis, supras šias mano padrikas mintis. Būčiau dėkinga ir aš, ir daugelis kitų tėvų, jeigu kas nors į šias mintis, į šį pagalbos šauksmą atkreiptų dėmesį ir išiestų pagalbos ranką ar pagalbą plunksną.

Su gilia pagarba V. P.

KUR KITI JĖZUITAI?

Gerbiamasis Redaktoriau,

Noriu Jums pateikti vieną svarbų klausimą, kuris, kiek teko išgirsti, yra rūpimas ne vienam „Laiškų Lietuviams“ skaitytojui. **Kodėl kiti tėvai jėzuitai nebendradarbiauja savažame žurnale?** Juk pirminiais sielovados straipsniais kaip tik turėtų reikštis visi tėvai jėzuitai. Nežinau, kiek asmenų yra jūsų namuose, bet manau, kad yra bent tiek, kiek metuose mėnesių — dvylika. Tad ar negalėtų kiekvienas jėzuitas parašyti bent vieną straipsnį į metus, tada kiekvieną mėnesį būtų kurio nors straipsnis?

Aš negaliu tikėti, kad jie neturėtų laiko ar noro bent kartą metuose paskleisti skaitytojams religinių minčių savo žurnalo puslapiuose.

Čia nenoromis prisimenu šv. Jono Bosco žodžius: „Bėda tiems kunigų namams, kuriuose atsiranda du centrai. Tokiu atveju įstaiga išrodo, lyg dvi kariuomenės, dvi vėliavos, kurios jei ir prieš viena kitą nekariauja, tai vis tiek sutartinai nedirba“. Tad tėvams jėzuitams linkėtina neišvirsti kokiais nors amatininkais, bet išlaikyti vieną centrą, vieną vėliavą ir sutartinai dirbti išseivijoje lietuviybės bei religijos išlaikymo darba, visuomet liekant tuo didžiuoju švyturiu, kuriuo jūs švietėte Lietuvoje nepriklausomybės laikais.

Jums, Gerbiamasis Tėve Redaktoriau, priklauso didelė pagarba už nepalaužiamą Jūsų išsvermingumą sunkiame spaudos darbe. „Laiškai Lietuviams“ yra išskirtinis žurnalas savo įdomiu turiniu, kas, aišku, pareikalauja iš Jūsų nemaža rūpesčio jėgų ir pasišventimo. Už tai Jums nuoširdžiai dėkojame.

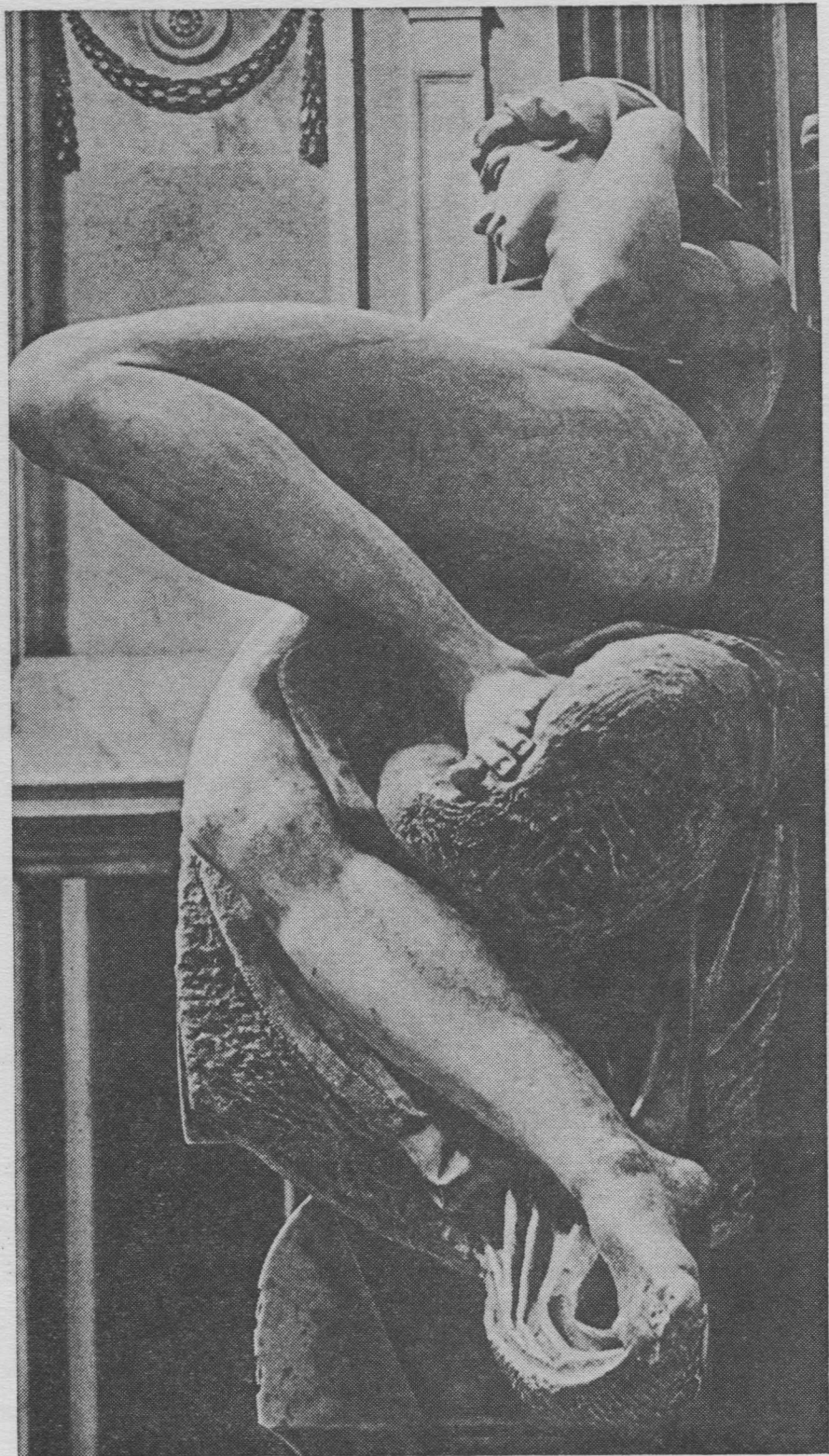
Taip pat ir jėzuitų vadovaujamose radijo valandėlėse norėtume išgirsti ne tik tą patį visuomet, bet ir kitus tėvus jėzuitus. Taip pat kai kurie jūsiškiai tėvai niekad nesirodo su savo pamokslais nė jūsų koplyčioje. Mes norėtume pamatyti ir išgirsti visus.

Pridedu kuklią auką jūsų reikalams ir tikiu, kad šis mano prašymas nebus tyruose šaukiančio balsas.

Reiškiau pagarbą!

L. S. M.

JAUNIMO CENTRO priestatą šiais metais būtina reikia baigti, nes jo jau seniai laukia Dariaus ir Girėno lituanistinė mokykla, įvairūs archyvai, Čiurlionio galerija ir mūsų organizacijos, kurioms dabar jau trūksta savaitgaliais vietos Jaunimo Centre. Visiems didelis patogumas bus ir kavinė bei skaitykla. Šioje nuotraukoje matyti priestato fasadas — tai architekto J. Muloko kūrinys. Šiam kūriniiui, kurį autorius norėtų pavadinti “Lietuviškuoju polėkiu”, mintį davė Čiurlionio tarybos darbai. Čia skrenda Vytis tarp debesų, virš miestų, mūrų, kolonų ir piramidžių. Skrenda į ateitį — į gražesnę Lietuvos ateitį. Jaunimo Centro tikslas ir yra toks pat — kurti ir užikrinti Lietuvos ateitį, auklėjant jaunimą susipratusiais lietuviais. Tai yra ne tik Tėvų Jėzuitų ir ne tik Čikagos lietuvių, bet mūsų visų bendras reikalas. Jūsų visų pagalba šio pastato užbaigimui yra būtina reikalinga. Už ją bus dėkinga ateities Lietuva.

DAINOS IR POEZIJOS VAKARAS

Šių metų kovo 27 d. Jaunimo Centre buvo metinis "Laiškų Lietuviams" parengimas — **dainos ir poezijos vakaras**. Pirmiausia buvo įteiktos premijos konkurso laimėtojams. Šiais metais konkurse nedalyvavo nė vienas čikagietis. Premijos pasiskirstė po įvairius pasaulio kraštus: I premija — Nina Gailiūnienė, Hartford, Conn., II — Vacys Kuprys, Cicero, Ill., III — Gediminas Šlikas, Vokietija, IV — Elena Jačiunskienė - Gerdauskaitė, Australija. Premijų įteikimo iškilmėse dalyvavo tik Vacys Kuprys. Jam premiją įteikė mecenatai: Vincas Kuliešius ir Stefanija Rudokienė.

Po premijų įteikimo buvo meninė dalis, kuriai vadovavo Danutė Bindokienė. Pirmiausia savo poeziją paskaitė penki jaunieji poetai: Vilija Bilaišytė (ji skaitė savo sesers Živilės poeziją), Jurgis Bradūnas, Eglė Juodvalkytė, Viktoras Dirda ir Austė Pečiuraitė. Paskui buvo solistės Ginos Čapkauskienės koncertas, akompanuojant Aleksandrui Kučiūnui. Retai kada teko matyti tokios publikos ovacijas ir tokį susižavėjimą soliste, kaip šį kartą.

Žmonių prisirinko nemažai, bet vis dėlto galėjo būti daug daugiau. Atrodo, kad daugumą mūsų tautiečių labiau patraukia kvapios vakarienės arba kokios nors lengvo žanro operetės. Visi "Laiškus Lietuviams" giria, sako komplimentus, bet kai reikia konkrečiai savo atsilankymu juos paremti, tai dažnai nueina kitais keliais. Malonu, kad ne visi taip elgiasi. Tad visiems atsilankiusiems labai nuoširdus ačiū! Dėkojame programos dalyviams, talkininkams ir visiems kitiems koku nors būdu prisidėjusiems prie šio vakaro pasisekimo.

ATSIUSTA PAMINĖTI

Vytautas Volertas. PRAGARO VYRESNYSIS. Premijuotas romanas. Išleido Liet. Knygos Klubas 1971 m. Aplankas — Giedrės Vaitienės. 274 psl., kaina 5 dol.

Dr. Jonas Grinius. LIETUVIŲ KRYŽIAI IR KOPLYTĖLĖS. Atspaudas iš L. K. M. Akademinijos Metraščio V tomo. Roma, 1970 m. 182 psl., kieti viršeliai.

METRAŠTIS, V tomas. Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos leidinys. 624 psl. Redaktorius A. Liuima, S. J., Piazza della Pilotta, 4, Roma.

Joseph Ehret. BALTISCHES SCHICKSAL. Čia prof. J. Eretas trumpai, bet gana išsamiai stengiasi supažindinti kitataučius su Lietuva, Latvija ir Estija. Žinoma, daugiausia jis kalba apie Lietuvą.

LIEPSNA, nr. 3. Montrealio Lituanistinės mokyklos mokinių laikraštis. Redaguoja Rasa Lukoševičiūtė. Padeda: Gintaras Nagys, Vida Burbaitė, Dana Styraitė, Rimas Ališauskas, Albertas Skučas. Administratorės: Rūta Rudinskaitė ir Rūta Pocauskaitė.